

Hernaniko udal diputatuak XVI. mende hasieran

IAGO IRIJOA CORTÉS

Laburpena: Hernaniko udal agiritegiak gordetzen dituen XVI. mende hasierako hainbat dokumentutan “diputatu” izeneko kargu batzuk azaltzen dira. Datua ez litzateke harritzekoa izango garai hartarako, teoriarik behintzat, Hernanik halako kargurik ez zuela jakingo ez bagenu, hauek Gasteizko 1476. urteko ordenantzen eragina izan zuten hiribilduen ezaugarria baita, eta Hernanik ez zuen ordenantza horien eraginik izan. Lerro hauen bitartez, hernaniar “diputatu” horien nondik norakoa aztertu nahi dugu, beste hiribilduetan eta Gaztelar Erresuman bizi ziren kasuekin alderatuz, eta hala XV. mende amaiera eta XVI. mende hasierako gipuzkoar udal gobernuaren ezagueran sakondu, kasu zehatz bat hartuz.

Resumen: La mención de unos cargos denominados “diputados” en la documentación municipal de Hernani a comienzos del XVI resulta desconcertante, ya que en teoría esta no tenía estos oficiales; un cargo institucionalizado a partir de las Ordenanzas vitorianas de 1476, y cuya presencia parece constatarse únicamente en aquellos núcleos poblacionales que recibieron una influencia de aquellas, aspecto que no parece darse en Hernani. Este artículo pretende estudiar el caso de estos “diputados”, conocer si proceden de una influencia del capitulado vitoriano o se trata de otro tipo de cargos. Pretendemos así, ahondar en el estudio de la dinámica municipal guipuzcoana de inicios del XVI y profundizar en el conocimiento de una villa en una etapa cronológica con escasos análisis microhistóricos.

Laburdk./Abras.:

AFA: Arabako Foru Aldundia.

AGS.RGS: Archivo General de Simancas. Registro General del Sello.

ARChV. RREE.: Archivo de la Real Chancillería de Valladolid. Reales

Ejecutorias.

AzkUA: Azkoitiko Udal Agiritegia.
 AzpUA: Azpeitiko Udal Agiritegia.
 DUA: Debako Udal Agiritegia.
 EHU: Euskal Herriko Unibertsitatea.
 GAO: Gipuzkoako Agiritegi Orokorra.
 PT: Protokoloen sekzioa
 CO MCI: Korregimendua. Mandiola. Zibilak.
 CO MEJ: Korregimendua. Mandiola. Exekutiboak.
 GFA: Gipuzkoako Foru Aldundia.
 HUA: Hernaniko Udal Agiritegia.
 ZUA: Zestoako Udal Agiritegia.

Hernaniko udal diputatuak XVI. mende hasieran¹

Hernaniko Udal Agiritegiak gordetzen dituen XVI. mende hasierako dokumentuetan, ohizkoak ziren udal karguetaz aparte “diputatu” izena zeukaten beste batzuk azaltzen dira. Behin kata bibliografikoa eginda, erreferentziarik egiten ez zitzaizela ikusi dugu; aitzitik, teoriarik, ez zegoen halako kargurik. Dena den ez litzateke harrizkoa izango, Hernanik Donostiako ordenantzen eredia jarraitzen baitzuen eta hauetan diputaturik ez zegoen; bai ordea Gasteizko ordenantzen inguruan antolatzen ziren, edo behintzat haien eragina jaso zuten hiribilduetan. Nola da posible orduan, guk erabilitako dokumentuetan agertzea? Gasteizen aplikatutako kapitulatuaren eragina ote zen?

Gure ikerkuntza honetarako eragozpen handi bat dugu ez baita 1542ko ordenantzak baino lehenagoko udal mailako legediarik gordetzen eta gainera, kontserbatutako lehen araudi horrek ez dio “diputatu” izeneko kargu zehatz bati erreferentziarik egiten. Erabiliko ditugun Hernaniko agiritegian gordetako dokumentuek ordea, informazio txikia baina baliotsua eskaintzen digute, eta horiek izango ditugu iturri oinarritzat. Beste hiribildu batzuetan eman ziren adibideak ere kontutan hartuko ditugu, eta hau medio, Hernaniko kasua ikusi eta argitzen saiatuko gara.

Kronologikoki, udal dokumentazioaren arabera jokatu dugu; diputatu horien inguruko informazioa eskeintzen diguten agirien arabera. Hori dela eta,

(1) Lehenik eta behin, gure eskerrik beroenak Txuso –Hernani–, Fernando –Zestoa–, Nekane –Azkoitia– eta Raimundori –Deba–, dokumentazioa kontsultatzerako garaian eskaini diguten arreta eta interesagatik; aipamen berezia merezi du Ernesto García Fernández-ek, inolako behar eta konpromisorik gabe gure galderei erantzun egin zuelako. Beraiek emandako erreztasunei esker artikulua hau ez zatekeen aurrera aterako. Guztiei, mila esker.

gure ikerkuntza XVI. mendeko lehen hiru hamarkadak hartuko ditu kontutan, zehazki esanda, 1510. urtetik 1531. urterarte. Beste kronologia bat 1476-1542 urte bitartekoa izan zitekeen; lehenengo datak, Gasteizko ordenantzen arabera, diputatuen egituraketa baitakar, eta bigarrenak, gordetzen diren Hernaniko lehen ordenantzen ezarpena dakarrelako, non kargu politiko ezberdinak egituratzen diren. Baina funtsean, XV. mende amaierako dokumentazioak ez digu diputatuen berririk ematen, eta 1531. urtean ekonomia arloari lotutako ikus-katzaile edo “beedoreak” azaltzen dira zeintzuek, adieraziko dugun bezala, “diputatuek” dituzten funtzio batzuk betetzen zituzten. Beraz, horren arabera hartu dugu kronologi finkapenaren nondik-norakoa. Badakigu halako kronologia tarte txikia hartuta analisi arbitrario bat eman dezakegula, garai horretatik gordetzen den dokumentazioaren arabera, aurreragoko urteetan ager daitekeen daturen bat faltan bota daitekeelarik².

Ondorengo lerroek funtsean, bi helburu dituzte: batetik, behe ertaro eta goi aro moderno gipuzkoarraren ezagueran sakondu; zehazki, hiribilduek nola bizi izan trantsizio garai hori. Gaur egunean maila zehatzetan –udalerrri bakoitzean hain zuzen– oraindik ere gutxi ezagutzen eta ikertu den arlo bat³.

(2) Udal dokumentazioan 1545eko azaroaren 4ean diputatuak ere azaltzen dira. Izkribau berria aukeratzeko orduan “magnifico señor beltran de arizmendi, en nombre de juan martinez de erenoçu, alcalde hordinario de la villa de hernani, e de juan de ayerdi, regidor de la dicha villa, paresco ante v.m. e digo que a los dichos mis partes a sido notificado vn mandamiento de v.m., dado a pedimiento de pierres myner, regidor asi mismo de la dicha villa, por el qual les manda que dentro del terçero dia primero siguiente, ayan de juntar al regimiento de la dicha villa en los quatro hombres nonbrados por el conçejo, para la eleçion de las escribanias del numero que vacaren en la dicha villa...” aipatzen da. Baina aurrerago “mandamiento para que el alcalde y Regidores y diputados de hernani, el dia martes primero, que se conten a diez dias deste presente mes de nobiembre, se junten en la sala del conçejo, con los *diputados questan nonbrados para la eleçion de las escribanias que se bacaren...*”. HUA, E-7-V-2/*(bigarren karpeta). Beraz, “diputatu” horiek kontzejua izkribauak izendatzeko hautatzen dituen delegatuak zirela, edo hobe esanda, hori aurrera eramateko hautesleak.

(3) Errioxar historiografiarekin alderatuta adibidez, Gipuzkoar kasua atzeratuta dabil garai hauetako udalerrien analisi kritikoa. Honen inguruan, ikus MONSALVO, J.M.: “Gobierno municipal, poderes urbanos y toma de decisiones en los concejos castellanos bajomedievales (consideraciones a partir de concejos salmantinos y abulenses”. In: *Las sociedades urbanas en la España Medieval. XXIX Semana de Estudios Medievales, Estella, 15-19 julio 2002*. Iruñea, 2003, Gobierno de Navarra, 409-488.orr., zehazki, 420.orr., 17. nota. Ikerkuntza gehienak, ofizialen saillean E. García Fernández-i zor zaizkio. Hala ere, ezin ahaztu gaur egun ezinbesteko bihurtu diren udalerrien azken analisiak: ACHÓN INSAUSTI, J.A.: *“A voz de conçejo”. Linaje y corporación urbana en la constitución de la Provincia de Gipuzkoa: los Báñez y Mondragón, siglos XIII-XVI*. Donostia, 1995, GFA; AYERBE IRIBAR, M. R. eta DíEZ DE SALAZAR, L.M.: “Andoain, de tierra a villazgo (1379-1615). Un caso modélico de preautonomía municipal en Gipuzkoa”. In: ...

Bestetik, Hernaniko historiari buruzko sail bat jorratzea. Hain zuzen ere, gipuzkoar udalerrri ugari bezala, erdi aro eta aro modernoaren inguruko ikerkuntza mikrohistoriko eskasia –arazoa edozein delarik ere– pairatu eta pairatzen duen herrietako bat.

1. Gipuzkoako udal erregimena behe erdi-aro eta lehen aro modernoan

1.1. Aniztasuna udal erregimenean

Ondorengo parrafoetan ez dugu analisi sakonik egingo. Gehienbat bere ardatz nagusienetan, Gipuzkoako udal erregimena XV. mende amaieran eta XVI. mende hasieran nolakoa zen aipatu nahi dugu. Horretarako, ez gara erregimenduaren ezarpenaren kronologian sartuko edota hiribildu bakoitzak zuen udal erregimena aztertuko. Hemen aditzera eman nahi dugun ideiarik nagusia, garai honetako udalerrri edo hiribildu ezberdinen errealitate politiko-administratiboa aztertzerako garaian, aniztasunez hitzegin behar dugula da. Bakoitza, XVIII. menderate behintzat, bere kontestuaren arabera antolatu baitzen⁴. Ez zen beraz erret boterearen programa nagusi batzuekin erabat adostu, eta askotan ezartzen ziren berrikuntzak kontestuaren arabera ziren, puntualak, arazo jakin batzuei aurre egiteko. Hori dela eta, zaila egiten da zehaztasunez hiribilduek eredu jakin bat jarraitzen zutela esatea.

Badakigu, hauteskunde sistemei dagokienez, orokorrean Gasteiz eta Donostiako ordenantzen ereduak izandako eraginaz hitzegin dezakegula, baina horrek ez du esan nahi beti ere arlo guztietan kasu hori ematen zenik; hala, erregimenduaren egituraketaren inguruan, lau ereduz hitzegin behar dugu eta errekipilazio eta ordenamenduen kasuan, hiru ereduz⁵.

...

Leyçaur, 0 (1996), ale monografikoa. TENA GARCÍA, M.S.: *La sociedad urbana en la Guipúzcoa costera medieval. San Sebastián, Rentería y Fuenterrabía, 1200-1500*. Donostia, 1997, Dr. Camino; GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La villa guipuzcoana de Cestona a través de sus ordenanzas municipales de 1483”. In: *Historia. Instituciones. Documentos*, 24 (1997), 173-200. orr.; IDEM: “La población de la villa guipuzcoana de Guetaria a fines de la Edad Media”. En: *En la España Medieval*, 22 (1999), 317-353.orr.; ELORZA MAIZTEGI, J.: *Eibar: Orígenes y Evolución. Siglo XIV al XVI*. Eibar, 2000, Eibarko Udala.

(4) SORIA SESÉ, L.: *Derecho municipal guipuzcoano (categorías normativas y comportamientos sociales)*. Oñati, 1992, HAAE, 209-210.orr.

(5) Hauteskunde ordenantzen inguruan, GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas de organización política de las villas guipuzcoanas al final de la Edad Media”. In: DIAZ DE DURANA, J.R. (ed.): *La Lucha de Bandos en el País Vasco: De los Parientes Mayores*

...

Eguneroko bizitzaren arlo ezberdinak erregulatzerako orduan hiribilduek beraiei hobeto zegozkien legedia hartuko zuten, edozein eredu jarrai zezaketelarik. Honek esan nahi du sorrera foru eredu bat jarraitu zuten hiribilduek ez zutela, nahi eta nahi ez, ordenantzen inguruan hori jarraitu beharrik; hau da, Gasteizko sorrera forua jarraitu zuten hiribildu guztiek ez zuten arabar hiribilduaren ordenantzen eredia beretzat hartu, berdin gertatu zelarik Donostia eta bere forua jarraitu zuten hiribilduetan.

Lekuan lekuko ezaugarrien ondorioz populazio gune batzuek bateko eta besteko kontzeptu eta adibideak hartzen zituzten, nolabaiteko nahaste edo hibrido antzekoak emanez. Baina hau ez zen logikarik gabeko nahastea; Lourdes Soriak erregimenduaren inguruan aipatzen duen bezala: “la integración de determinados oficiales con preferencia a otros no se lleva a efecto de manera caprichosa sino fundamentada en el desarrollo institucional y en las necesidades de los municipios, factores ambos que ofrecen un abanico de posibilidades limitado, se reducen a cuatro las variables en la composición del regimiento”⁶. Hala, Donostia, Errenteria eta Hondarribiak, 2 alkate, 2 juradu nagusi eta 3-6 bitarteko errejidoreak zituzten; Tolosa, Azpeitia eta Azkoitiak, alkate bat, 1-2 fidel, eta 5-6 errejidore; Arrasate eta Bergarak alkate bat, 2 errejidore, sindiko prokuradore bat eta 6 diputatu; eta Hernanik eta Urretxuk aldiz, alkate bat eta bi errejidore⁷.

Hiribilduek zituzten lekuan lekuko ezaugarriak kontutan hartuz, bakoi-tzari hobeki zegozkion ordenantzak eta neurriak hartuko zituen. Hau da, kontestu nagusian ematen ziren programaren berdintasun ezari –homogeneizazio hori bilatzen ez zuten heinean–, hauek maila txikiagoetan izan zezaketen moldatze berezitasunak batu behar zaizkio eta ondorioz, ez zen suposa daitekeen

...

a la *Hidalguía Universal*. *Guipúzcoa, de los bandos a la Provincia (siglos XIV a XVI)*. Bilbo, 1998, EHU, 365-398.orr.; IDEM: ““Para la buena gobernación e regimiento de la villa e sus vecinos e pueblos e republica”: De los fueros a las ordenanzas municipales en la provincia de Guipúzcoa (siglos XII-XVI)”. In: EEBB: *El triunfo de las elites urbanas guipuzcoanas: nuevos textos para el estudio del gobierno de las villas y de la Provincia (1412-1539)*. Donostia, 2002, GFA, 27-58. orr. Hauen ideia nagusienak jasoz, IDEM: *Gobernar la ciudad en la Edad Media: Oligarquías y elites urbanas en el País Vasco*. Gasteiz, 2004, AFA. Datu gehiago: PORRES MARIJUÁN, R.: “Insaculación, régimen municipal urbano y control regio en la Monarquía de los Austrias (Representación efectiva y mitificación del método electivo en los territorios forales)”. In: GARCÍA FERNÁNDEZ, E.(ed.): *El poder en Europa y América: Mitos, tópicos y realidades*. Bilbo, 2001, EHU, 207-208.orr.(169-234). Besteetarako SORIA SESÉ, L., aip.lan., 204-209 eta 127.orr eta hh.

(6) SORIA SESE, L., aip.lan., 204.orr.

(7) Ibidem, 204-209.orr.

normaltasun juridikoa ematen⁸. Gogoratu behar dugu kontestua aldatu ahala, sorrera foruek antolatzen zituzten arlo eta gaiak hutsuneak izaten hasi zirela eta horiei aurre egiteko udal mailako erabakiak ematen hasi ziren, ordenantzak zirelarik horren emaitza eta hiribilduen barne antolaketaren isladarik nagusiena⁹. Ordenantza hauek konkrezio handiagoa zutenez haien inguruan izandako aplikazioan eta udal-bizitzaren edozein arlo erregulatzen zutenez, lekuan lekuko moldaketa hauek handiagoak izan ziren.

Honi XV. mende amaieran Koroak ezarri zituen berrikuntzak batu egin behar zaizkio; hauek, aditzera eman daitekeen kontra ez zuten homogeneizazio prozesu bat helburu, eguneroko bizitza lasaia izatea baizik, udal ofizialen haustekundeen inguruan sortzen ziren soraureen arteko talka eta liskarrak etetea zelarik hori lortzeko oinarrietako bat¹⁰.

Aniztasun hori kontutan hartuta, udal karguen analisi eta ikasketaren zailtasuna bere zehazpen ezan eta zalantzagarritasunean datza, askotan izen bereko ofizialak funtzio eta natura ezberdinak baitituzte. Eta diputatuen kasua ez da salbuespen bat. Hauen inguruan gainera beste puntu bat aipatzekoa litzateke: hain zuzen ere maila ezberdineko izendapenetan agertzen direla; alde batetik, udal mailan ikus baditzaiteke, Hermandade-Probintzia mailan ere aipatzen dira. Bietan, behe ertaro eta aro modernoaren hasieran, noizean behin edo ageriko kriteriorik jarraitu gabeko aipamenak dirudite, edo behintzat, arazo ezberdinen aurrean erabilitakoak. Horregatik, nahiz eta hitz berdina erabili, honek ez du esan nahi beti ere funtzio berbera duten ofizialei erreferentzia egiten zaenik edo nolabaiteko instituzio bat eratua dagoenik¹¹. Beraz, ezberdintasun horiek kontutan harturik, Hernaniko kasurako zein kargu den jakitea da gure helburu-

(8) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art.; IDEM: ‘ “Para la buena gobernación...”’, aip.art.

(9) TRUCHUELO GARCÍA, S.: *La representación de las corporaciones locales guipuzcoanas en el entramado político provincial (siglos XVI-XVII)*. Donostia, 1997, GFA, 26-27. orr. SORIA SESÉ, M.L., aip.lan., 28.orr. GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: ‘ “Para la buena gobernación...”’, aip.art., 31.orr.

(10) PORRES MARIJUÁN, R.: “Oligarquías y poder municipal en las villas vascas en tiempos de los Austrias”. In: *Oligarquías y municipio en la España de los Austrias. Revista de Historia Moderna. Anales Universidad de Alicante*, 19 (2001), 8.orr. (5-110). <http://publicaciones.ua.es/LibrosPDF/0212-5862/11-Rosario%20Porres.pdf> orrialdetik kontsultatua.

(11) SORIA SESÉ, L., aip.lan., 142 eta 202.orr. DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Notas sobre el régimen municipal en Guipúzcoa”. In: *Hiri arkeologiako heziketa ikastaroa gazteentzat/ Curso de formación de jóvenes en arqueología urbana*. Zarautz, 1989, GFA, 46.orr. (41-49). Ald. ORELLA, J.L.: “Los orígenes de la Diputación de Guipúzcoa (1455-1463)”. In: *BEHSS* (1982-1983), 16-17 (I), 231-266. orr.

rik nagusia. Gainera, zalantzagarritasun horri beraien natura politikoa gehitu behar zaio ez baitirudi kontzejuko karguak zirenik. Sar gaitetzen beraz, “diputatu” hitzaren pean azaltzen diren kargu eta horien ezaugarrietan.

1.2. *Diputatuen kasua*

“Diputatu” hitza kargu zehatz bezala, lehendabizikoz, Gasteizko 1476. urteko ordenantzetan ezarri zen, eta bertan kargu horrek hiribilduko udalean bizilagunen ordezkaritza betetzen zuen¹². Ordenantza horiek helburu nagusitzat, insakulazio sistemaren ezarpenaren bidez, hiritar munduko soraureek karguak lortzeko sortzen zituzten talka eta tira-biren amaiera bilatzen zuten; beraz aplikatzen ziren hiribilduek ezaugarri hori zuten, Gipuzkoan aipagarriena Azkoitia, Arrasate eta Bergara direlarik.

Baina ordenantza berri horiek ere, insakulazioaz gain, beste ezaugarri nagusi bat zuten, “diputatu” izeneko kargua ere ezartzen baitzuten. Hauen sorrerak, aipatu dugun bezala, bizilagunen ordezkaritza politikoa bideratuko duen tresna izatea suposatuko du. Baina ordezkaritza funtzio honen ondorioz bizilagun horien garrantzia handituko –edo hobee esanda, instituzionalizatuko– zela dirudienaren kontra, lehenago antolatzen ziren bizilagunen bilerek zuten gobernu organo funtzioaren desagertzea ekarriko du. Gainera, suposa daitekeenez, diputatuek ez zuten zergatik bizilagun petxero edo zergalari horien ilara baxuenetatik atera beharrik; aitzitik, askotan argi uzten da “honrados e de buena fama” eta “los mas ricos e abonados” izan behar direla¹³. Beraz, bizila-

(12) DÍAZ DE DURANA, J.R.: “La reforma municipal de los Reyes Católicos y la consolidación de las oligarquías urbanas: el capitulado vitoriano de 1476 y su extensión en el nordeste de la corona de Castilla”. In: *La formación de Alava en el 650 aniversario del pacto de Arriaga (1332-1982)*. Congreso de Estudios Históricos. Comunicaciones, vol.I. Vitoria, 1984, AFA, 213-236.orr. Dena den, kapitulatuak zioen diputatuak ere lehenago esistitzen zirela; beraz, 1476ko legediak instituzionalizatu besterik ez zituela egin uste dugu. Behintzat gure ustetan, “que los diputados puedan entrar y entiendan en la fazienda y fechos del concejo según que solian entender los diputados que fasta aquí pontamos”, hori esan nahi du. Esaldia, ibidem, 226.orr. Ald. DIAGO HERNANDO, M.: “Transformaciones en las instituciones de gobierno local de las ciudades castellanas durante la Revuelta Comunera (1520-1521)”. In: *Hispania*, 214 (2003), 629-630, eta 647-649.orr.(623-656); JARA FUENTE, J.A.: “Sobre el concejo cerrado. Asamblearismo y participación política en las ciudades castellanas de la baja Edad Media (conflictos intra-clase)”. In: *Studia Historica. Historia Medieval*, 17 (1999), 113-136.orr. MONSALVO ANTÓN, J.M.: “La participación política de los pecheros en los municipios castellanos de la Baja Edad Media. Aspectos organizativos”. In: *Studia Historica. Studia Medieval*, VII (1989), pp.37-93.

(13) DÍAZ DE DURANA, J.R., aip. art., 217-218.orr. LORENZO CADARSO, P.L.: *Los conflictos populares en Castilla: (siglos XVI-XVII)*. Madrid, 1996, Siglo XXI, 33-36.orr.

gunen ordezkaritzza politikoa bideratu baino, askotan diputatuen benetako funtzioa etorkizunean alkate, errejidore edo prokuradoregai izan zitezkeen pertsonentzako hezkuntza eta formazio oinarri bihurtzen zen. Hau da, udal karguetara iristeko behar zen ibilbidean, geltoki antzeko bat, non kargu horiek eskuratzeko hezkuntza eta esperientzia jasotzen zen¹⁴.

Diputatu hauek kontzejuaren bileretara joateko aukera zuten eta baita errejidore eta alkateekin batera botua emateko eskubidea¹⁵. Gainera, bi kargu hauek eta prokuradoreen inguruan hutsuneren bat jazotzen bazen, beraien lekua bete zezaketen. Hori dela eta, ez da harritzekoa diputatu hauen izendapena kargu horiek egitea; ondorioz, beraien hautaketa betiko oligarkiaren esku zegoelarik¹⁶.

Hala ere, Gasteizko kapitulatuaren ondorioz sortutako diputatu guztiak ez dira berdinak izango. Bilbon adibidez, sortu ziren hogeitabost diputatuetatik, zazpik hiribildua osatzen duten kaleetakoak izan behar ziren, funtzio eta kompetentzia garrantzitsuagoak ematen zitzaizkielarik; besteak beste, ofizial berrien hauteskundeetan parte hartzea eta errejidoreen antzeko funtzio eta kompetentziak izatea¹⁷.

Orokorrean Gasteizko kapitulatuak eta zehazki diputatuen ezarpenak, beste familia batzuei udal politikan sartzeko aukera eman zien. Alde horretatik, badirudi kargu berriak petxeroen sarrera ekarri zuela; baina esan dugun bezala, aztertutako kasuetan ez dirudi sozialki diputatu hauek “petxero” edota zergalarien edozein hilaratatik aterata zeudenik, aitzitik, horien artean zeuden pertsonarik garrantzitsuenak ziren¹⁸. Beraz, egia bada diputatu karguak petxe-

(14) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art., 379.orr. Ikus ASTARITA, C.: “Representación política de los tributarios y lucha de clases en los concejos medievales de Castilla”. In: *Studia Historica. Historia Medieval*, 15 (1997), 139-169.orr. Honen inguruan ere adierazgarriak dira Javier Goicoleak Errioxako eliteen inguruan eginiko taulak. Ikus egile honen: “Sociedad y poder concejil. Una aproximación a la elite dirigente urbana de la Rioja Alta medieval”. In: *Studia Historica. Historia Medieval*, 17 (1999), 108-111. orr.(87-112).

(15) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “Para la buena gobernación...”, aip.art., 53.orr.

(16) DÍAZ DE DURANA, J.R., aip.art., 221.orr.

(17) *Ibidem*, 218.orr.

(18) Kontutan hartu behar dugu Gipuzkoar kasuan ez zegoela XV. mende amaieran iada, populazioan horrelako ezberdintze kriteriorik, bai ogasun eta arlo juridikoan biztanleak berdinak baitzeuden. Honek, dena den, ez du esan nahi ezberdintasunik ez zegoenik. Hori dela eta, Gipuzkoako hiribilduen kasuan, Soledad Tenak adierazten duen bezala, “bazertertu” edo “bereizi” hitzak erabiltzea komenigarriagoa dela deritzogu; hain zuzen ere, botere politikotik at zeuden pertsonak. Ikus TENA GARCÍA, M.S., aip.lan. 465.orr. eta hh.

roen sarrera posible egin zuela –Gasteizko kapituluaren berehalako ezarpenak horien pisua adieraziko luke–, hauek horien artean zeuden pertsonarik garrantzitsuenak ziren. Hori dela eta, diputatu izatera ailegatzen ziren pertsonak, bizilagun prestatuak ziren eta sektore garrantzitsuenen artean ateratak¹⁹.

Funtzioei dagokienez, ordezkartzarena alde batera utzita, ogasun arloan zituzten beraien eskumenak. Zehazki, Gasteizko kapituluak “que estos dichos diputados puedan entrar y entiendan en la fazienda y fechos del concejo” adierazten du²⁰. Baina egia esan, askotan beste lan batzuk ere bideratzen zituzten. Adierazitako Bilboko kasuan ofizialen hauteskundeetan parte hartzen zuten eta errejidoreen funtzio berberak betetzen zituzten. Beste batzuetan arlo ezberdin eta ugaritan egiten zuten lan²¹. Tipologiari dagokionez, Lourdes Soriak ondo adierazten duen bezala, “los diputados, donde existen, realizan funciones de ejecución en los cabildos en los que los regidores las desempeñan de responsabilidad”²².

(19) GARCÍA FERNÁNDEZ, E: “Para la buena gobernación...”, aip. art., 53.orr.; ÍDEM: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art., 379.orr.; DÍAZ DE DURANA, J.R., aip.art., 217-218.orr. Ald. PORRES MARIJUÁN, R.: “Oligarquías...”, aip.art., 45.orr. Diputatuen zergalari ezaugarrien desnaturalizaziorako, ikus PORRES MARIJUÁN, R.: “Insaculación...”, aip.art., 213-215.orr.

(20) Ogasun arloaren inguruko zergalarien kompetentzien zergatirako ikus: ASTARITA, C.: “Representación política de los tributarios y lucha de clases en los concejos medievales de Castilla”. In: *Studia Historica. Studia Medieval*, 15 (1997), 139-169.orr.

(21) POLO MARTÍN, R.: *El régimen municipal de la Corona de Castilla durante el reinado de los Reyes Católicos (organización, funcionamiento y ámbito de actuación)*. Madrid, 1999, Colex, 504.orr.

(22) SORIA SESÉ, L., aip.lan., 204.orr. “Las [funciones] de responsabilidad son en primer lugar de carácter político, y consisten en la custodia directa de las libertades, privilegios y bienes municipales. Custodia que se pone materialmente en relieve a través de la concesión de determinadas atribuciones, de las que mencionaremos sólo las más importantes: la posesión de dos de las tres llaves necesarias para abrir el arca concejil, (...); la facultad para efectuar el arrendamiento de los propios y rentas; y el poder de autorizar los pagos a cuenta del concejo. En segundo lugar, son también de orden fiscal, orientadas a la financiación de los gastos y cargas municipales, y se concretan en la elaboración de censos para los repartimientos y derramas. En tercero, de índole más estrictamente económica, centrándose en asegurar el abastecimiento y en mantener un cierto orden en las transacciones comerciales internas, mediante la fijación de precios máximos a los abastos primordiales y el sometimiento de pesos y medidas a los patrones del municipio. (...) Las de ejecución son funciones que complementan a aquéllas que hemos denominado de responsabilidad, a cuyos agentes se encuentran éstos subordinados. Sus actuaciones no se sitúan en el terreno político, sino sólo en el fiscal, como meros reacudadores, y en el comercial, inspeccionando si se cumplen, y obligando a cumplirlos, los mandatos sobre tasas y pesos y medidas”. Ibidem, 203.orr.

Lehen aipatu dugu Gasteizko kapitulatuak eragina izan zuen gipuzkoar hiribilduen artean Arrasate, Bergara eta Azkoitia daudela. Diputatuak kasuari dagokionez ordea, azken horren kasuan, beste bi guneekin alderatuz, eredu ezberdin batez hitzegin behar dugu. Urolako hiribilduak kontzejuko ofizialak “lurralde” eta hiribilduaren artean erdibanatu baitzituen. Ondorioz “lurraldearen” interesak —edo bere familiarik nagusienak behinik behin— ondo ordezkatuak aurkitzen ziren udal gobernuan, kargu espezifikorik sortzea beharrezkoa ez zelarik²³. Arrasaten eta Bergaran ordea, Gasteizen bizi zen egoerarekin bat zetozen²⁴.

Hiru gipuzkoar hiribildu horietaz aparte, diputatuak Elgoibar, Mutriku, Segura, Azpeitia edota Ordizian ikus ditzakegu²⁵. Hauetako askotan ordea, hiritar munduko soraureek zehazki sortutako arazoak baino, jurisdikziopean zituzten guneekin izandako tira-birak izango lirateke ezaugarriak nagusiena, diputatuak ezarpenak horien parte hartzea ekarriko lukeelarik²⁶. Beraz diputa-

(23) SORIA SESE, L., aip.lan., 208.orr.: “Azcoitia, que actúa de forma semejante [a Bergara y Arrasate] en relación a todos aquellos que, estando capacitados, residen extramuros, sin embargo no se encuentra en el mismo caso, pues al repartirse a medias los oficios de regimiento entre la villa y la tierra, esta última se halla perfectamente representada en el gobierno municipal sin necesidad de recurrir a oficial específico alguno. Tal vez por ello hasta fines del siglo XVI designa a sus regidores incorporándoles el apelativo de diputados”.

(24) ACHÓN INSAUSTI, J.A., aip.lan., 302-304.orr.; EEBB: *Colección documental del Archivo Municipal de Bergara (1181-1497)*. Donostia, 1995, Eusko-Ikaskuntza, 69.orr. Ikus SORIA SESÉ, L., aip.lan., 203-204.orr.

(25) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: *Gobernar la ciudad...*, aip.lan., 239.orr. Seguran, adibidez, SUA, A-5-I-1-2, 13r folioan ikus daitezke. Ordiziaren kasurako, “diputatu” hauek juraduak izendatzeko beste modu bat zirela uste dugu. 1511. urteko hauteskundeetan, Beasain, Ataun, Legorreta, Gaintza, Zaldibia, Alzaga, Arama eta Itsasondoko juraduak parte hartzen badute ere - 1566. urtean bezala-, 1544. urteko kontzejuan “Jurados é Diputados de las dichas Universidades” bezala aipatzen zaie. Ikus MÚGICA, S. eta ECHEGARAY, C. de: *Monografía histórica de Villafranca de Guipúzcoa*. Irun, 1908, viuda de B. Valverde, 78-81, 81. orrialdearen 1.º nota eta 394-396.orr. Ikus baita DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Régimen municipal en Guipúzcoa (s.XV-XVI)”. *Eusko Ikaskuntza. Cuadernos de Sección. Derecho*, 1 (1984), 100.orr.(75-129). Elgoibarren kasua ordea ez dirudi hain argi dagoenik, Gasteizko kapitulatuak ezarri zenean, insulazio sistema bakarrik ezarri baitzen. Ald. DÍAZ DE DURANA, J.R., aip.art., 215.orr.

(26) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: *Gobernar la ciudad...*, aip.lan., 239.orr. Benetako diputatuak kasua “komune”aren eta oligarkiaren arteko talka bati erantzuten dio, eta beraz hori islatzen duten hiribilduek izango zituztela deritzogu. Dena den, talka horiek ez ziren beti diputatuak ezarpenarekin konpontzen. Ald. ACHÓN, INSAUSTI, J.A., aip.lan., 302-303.orr. Donostiaren kasurako ikus, GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art., 369-374.orr.; eta IDEM: “La comunidad de San Sebastián a fines del siglo XV: un movimiento fiscalizador del poder concejil”. In: *Espacio, Tiempo y Forma*, III, 6 (1993), 543-572. orr.

tuek hiribildu eta honen “lurraldearen” inguruko erlazioak bideratzeko tresna bezala erabiliko ziren, hiribilduraren jurisdikziopean zeuden populazio gunetako biztanleen ordezkariak zekartelarik; hain zuzen ere harresiak inguratzen zuen gunetik kanpo bizi ziren pertsonak²⁷. Hau izan daiteke, gure ustetan, Gipuzkoar “diputatuen” ezaugarri nagusienetarikoa.

Mutrikuko kasua ordea, aurrekoekin alderatuz, ezberdina da; udal erregimenaren aniztasuna aipatzerako orduan eredu adierazgarrietariko bat izan daitekeelarik. Hiribildu horrek, nahiz eta Donostiaren hauteskunde sistemaren eredu jarraitu, Gasteizko ordenantzen eragina izan baitzuen, adibiderik nagusia diputatuen ezarpena izan zelarik. Hauen jazarpenaren arrazoia udal haustelean oinarria irekitzea zen; funtsean, kontzejuko ofizialen kontrola familia gutxi batzuen esku egotearen kontrako erreakzioan izan behar zen eragile nagusiaren instituzionalizazioa bilatzen zelarik. Oinarrian orduan, familia horien kontrolaren bertan behar zuten populazioak eskatzen zuena, eta diputatuen sarrerak, teorikoki, ekarri zuena²⁸.

Baina diputatu hitzaren pean beste esan nahi batzuk aurkitzen dira. Besteak beste, kontzejuek gauza jakin batzuetarako izendatzen zituzten komisiotan zeuden pertsonen erreferentzia egiteko erabiltzen zen; hain zuzen ere, hauei komisioko edo diputazio esaten zitzaien. Hauek, arazo jakin batzuei era hobeko batean aurre egiteko antolatzen ziren. Hori dela eta, zituzten betebeharrak edo materiak nahiko ugariak ziren ogasun, ordena publikoa, etab. bezalako gaiak jorratu zitzaizketelarik²⁹. Gainera, ez zeuden legediaren arabera arautuak. Nolabait esateko, udalerrien bizitza eta beharrak garatzen zihoazen heinean azaltzen ziren; alegia, beharra zegoen edozein momentuan. Diputazio hauek iraupen aldetik ere ezberdintasunak zituzten. Arazo jakin batzuei aurre egiteko zeudenez, denbora jakin baterako antolatzen ziren. Baina baziren ezaugarri nagusitzat “aldikoak”

(27) “Los diputados están encargados de defender, dentro del regimiento en cuanto órgano colegiado, los intereses populares, y más en concreto los de aquellos sectores de vecinos que se encuentran insuficientemente representados en dicho órgano de gobierno. Son oficiales de menor condición que los restantes miembros del cabildo y se ocupan, en el plano de su actuación unipersonal, de tareas de cumplimiento”. SORIA SESÉ, L., aip.lan., 208.orr. GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “Para la buena gobernación...”, aip. art., 53.orr. Honen inguruan eredu garria da Azpeitiako kasua, hor dauden “procuradores de los vecinos e moradores de fuera del cuerpo de la dicha villa” askotan, “procuradores e dyputados de los vesinos de fuera del cuerpo de la dicha villa” bezala ere aipatzen baitira. Ikus AzpUA, 774-01, besteak beste, 124v eta 152v folioak.

(28) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip. art. 380.orr.

(29) POLO MARTÍN, R., aip.lan., 627-631.orr. DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Régimen municipal...”, 100.orr.

baina “iraunkorrek” zirenak, aldiro berriak zirelarik. Komisio hauek Gaztelar koroaren hiribildu eta hiri gehienetan zeudela esan dezakegu; hain zuzen ere Errege Katolikoek jarraitzen zuten ardura nagusienetako bat aurrera eramateko, kontzeju gobernuek ondo funtzionatu eta errazionalizatzeko aukera ematen zituzten tresnak baitziren³⁰, Gipuzkoan Getarian zeudela dirudielarik³¹.

Gure ustetan, gipuzkoar kasuan diputatu terminoarekin nolabaiteko gai-nespena eman da. Egia bada Bergara, Ordizia eta Arrasateko kasuetan Gasteizko kapitulatuaeren oinarriak har ditzaketela, ez dirudi beste batzuetan kontzejuko karguak direnik, edo behintzat bizilagunen ordezkaritza bideratzen dutenik. Behintzat, Zestoa, Azkoitia eta Debako dokumentu batzuk ikusita³², gure ustetan hor aipatzen diren diputatuak gauza jakin bat egiteko izendatzen diren pertsonak dira, Getariaren kasurako Ernesto García Fernándezek ondo adierazi duen bezala. Zehazki, hiru hiribildu horietan aipatzen direnean, lurren mugatze prozesuarekin zerikusia dute. Dena den, honek azterketa eta ikerkun-tza sakonago bat beharko luke.

2. Hernani

Hernanik behe erdi aroan izan zuen udal erregimenari buruz hainbat tira-bira eta eztabaida sortu dira. Alde batetik, zehazki hiribildu bezala noiz sortu zen ez dakigulako. Asko jota, 1379. urterarte itxaron behar dugu Urumea inguruko herri honek titulazio hori jaso dezan, baina argi dago lehenago izan

(30) POLO MARTÍN, R., aip.lan., 627 eta 756-757.orr.

(31) Ernesto García Fernández-en ustetan ez ziren “cargos concejiles sino personas nombradas por los vecinos de la villa (...) de forma específica para resolver una situación concreta”. GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La población...”, art.cit., p.340. Berdin erreparatzen die DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Régimen municipal en Guipúzcoa...”, aip.art., 100.orr. Regina Polok ordea, Getariako diputatuak Gasteizkoekin nahasten ditu. Ald., aip.lan., 504.orr. Ziurrenik monografiak ez kontsultatzearen ondorioz. Honen inguruan, MONSALVO, J.M., “Gobierno municipal...” aip.art., 27. nota, 426-427.orr.

(32) Hiruetan, mugarritzeetan lurak neurtu eta ematen zituzten Azkoitirako ikus AzkUA, 4-1, 1go zkia, eta AzkUA 223, 1go zkia. Debarako DUA, 7.legajoa, 159v eta 179r, folk. Zestoako kasua, ikus infra, 47.nota, eta baita, ZUA, B-9-I-1-1; C-5-I-1-3, 9.fol.; C-5-I-1-6 eta C-5-I-1-7. Asteasun errejidoreen pare kontsidera ditzakegu; dokumentazioan behintzat, gehienetan “regidor diputado” azaltzen baita. Ikus, GAO PT, 1492, 111v, 152r, 206r, 264r edota 283r folioetan; datak, hurrenez hurren: 1524ko martxoak 26, 1529ko abenduak 12, 1529ko irailak 29, 1527ko uztailaren 11 eta 1528ko urtarilaren 18a. Ald. Ibidem, 236r fol. non errejidore izena bakarrik ematen zaie. Diputatuaren gehiespenaren inguruan adibide gisa, GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip. art., 379-380, 383-385, 387 eta 395-396. orr. Ald. POLO MARTÍN, R.: “Los Reyes Católicos y la insaculación en Castilla”. In: *Studia Historica. Historia Medieval*, 17 (1999), 181.orr.(137-197).

zela³³. Urte hartan Donostiarekin sinatutako bizilaguntze kontratuan alkate bat eta bi juraduk osatzen zuten bere barne antolakuntza. Momenturen batean, probestua ere izan zezakela suposatzen da, Donostiako foruaren eredia jarraituz, nahiz eta azken puntu hau oso argi ez egon³⁴. Egituraketa berdina mantentzen zuten 1429. urtean ere. Orduan, hiribilduak Ochoa de Areizmendirekin sinatutako bizilaguntze kontratuan, Juan Ochoa de Galarreta alkate zelarik, Pedro de Aierdi eta Elgeta abizena zuten pertsona bat juraduak zirelarik; Juan Martinez de Aierdik aldiz, izkribau kargua betetzen zuten³⁵.

Bestetik, XV. mendea igarotzen joan zen heienan kontzejuaren egituraketa aldatzen joan zen horren amaieran errejidoreak sartu zirelarik ordenantza berriekin batera³⁶. Hauen 1512ko suntsipena dela eta, beraien kronologiaren inguruan eztabaidak izan dira. Badakigu XV. mendearen amaieran antolatu zirela Simancasen gordetako dokumentazioak aditzera ematen digunez; behinik behin, karguetarako hautatesleen inguruan eta sagardoaren inguruan nola-baiteko araudi bat baitzegoen³⁷. Zentzu honetan, 1542. urteko ordenantzek

(33) Honen inguruan, BANÚS Y AGUIRRE, J.L.: “El límite meridional de San Sebastián. La villa de Hernani y los montes francos del Urumea”. In: *BRSAVP*, XXVII (1971), 47-60; TENA GARCÍA, M.S., aip.lan., 255.orr; eta MURUGARREN, L.: “Carta-puebla de Hernani (una hipótesis de trabajo)”. In: *BRSAVP*, XXXVI (1980), 409-411.orr. Azken egile honek, oinarri geografiko-kilometrikoak kontutan hartuz, Hernani XIII. mendearen bigarren erdialdera sortu zela dio. Honi jarraituz: AYERBE IRIBAR, M.R.: *San Agustín de Hernani. Fundación y consolidación de un monasterio guipuzcoano del siglo XVI*. Astigarraga, 1998, Hernaniko Udala, 50-51. orr. Teoria ezberdinak ikusteko: SORIA SESÉ, M. L.: *Los hombres y los bienes de la villa de Hernani entre 1585 y 1650*. Donostia, 1982, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala, 72-73.orr.

(34) Ikus DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “La vecindad de Hernani (1379-1429)”. In: *Estudios dedicados a la memoria del Prof. Dr. Emilio Sáez, 2. Anuario de Estudios Medievales*, 18 (1988), 373-374.orr ((367-381). BANÚS Y AGUIRRE, J.L., aip.art., 50.orr.

(35) DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “La vecindad de Hernani...”, aip.art., 380-381.orr.

(36) 1512ean suntsituak. Agian 1489 eta urte horren bitartean eginak, lehen urte horretan jazo zen suteak sorrera-eskutitza suntsitu bazuen ere, ez dirudi ordenantzekin berdin gertatu zenik. Honek, bi aukera uzten dizkigu, edo zorionez ez ziren erre, edo sute horren ondorioz egin ziren. 1483. urtean “A vos el conçejo, alcalde, fiel, jurados, regidores e oficiales e omes buenos de la villa de Hernani...” aipatzen da. AGS.RGS, VI-1483, 291. fol. Aip. AYERBE IRIBAR, M.R.: *San Agustín...*, aip.lan., 364. orr. Ikus, DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Notas sobre el régimen municipal...”, aip.art., 45.orr.

(37) AGS.RGS, XI, 196. eta 294. folioak, hurrenez hurren: 1494ko otsailaren 15a: “Comisión al corregidor o juez de residencia de Guipúzcoa para que si las Ordenanzas hechas en Hernani sobre la consumición de sidra van en perjuicio de sus vecinos, se deroguen”. Egun berdinean: “Carta de justicia a petición de Juan López del Puerto, vecino de Hernani, por sí y en nombre de los vecinos de esa villa, sobre que los fieles, regidores y hombres principales han hecho una ordenanza por la que el que no tuviere hacienda de 10.000 maravedís, no podía ser alcalde ni ocupar otros cargos, de lo cual se agravian”. Ikus: PRIETO, A.; ALVAREZ, C.: *Archivo General de Simancas. Registro General del Sello, vol.XI*. Madrid-Valladolid, 1970, Instituto Gerónimo Zurita, 61, 62 eta 64.orr.

Donostiako eredia jarraitzen zutenez, zilegi da pentsatzea lehenago ezarriak zeudenak ere bide hori jarraitzea edo eraginen bat izatea, nahiz eta arlo guztietan hala ez izan. Argi dirudiena “diputatu” izeneko kargurik ez zegoela da; behintzat, kontzejuko ofizialen eskema orokorrean. Bestalde, XVI. mendearen lehen erdialdean, 1542. urteko ordenantzak baino lehen, fidelak, poltsazaleak eta ikuskatzaileak ikus ditzakegu.

Diputatuei dagokienez, 1519-1520³⁸, 1523-1524³⁹, 1525-1526⁴⁰ eta 1526-1527⁴¹ urteetako kabildoetan beraien agerrera baieztatua dago, beti ere errejido-reengandik aparte; baina badakigu, udal dokumentazioak ematen dituen erreferentziak kontutan izanda, beste urte batzuetan ere izan zirela; zehazki, 1521 eta 1523. urteetan⁴². Beraz, gutxienez, 1519-1527 urteen artean ikus ditzakegu⁴³.

Hala ere, bai lehenago eta bai geroago “diputatu” izenari dokumentazioak erreferentzia egiten diola esan beharra dago. Azkeneko notan aipatu dugu lehenengo kasua. Ondorengo urteetan bi kasutan ikus dezakegu; batetik, 1542. urteko ordenantzetan, zehazki 121 eta 122an, “diputatu” kontzeptua azaltzen da⁴⁴. Dena den, hor azaltzen den diputatu horrek esan nahi orokor bat du. Hain zuzen ere kontzejuk gauza jakin batzuk betetzeko hautatzen duen pertsona bat. Zehazki, aipatutako bi ordenantzek ubideen kargu egingo den pertsonari

(38) HUA D-4-1/1, 1r eta 5v folk. 6 diputatu: Martin de Aierdi, Juan de Berastegi, Juan de Etxezarreta, Migel de Arbide, Juan Martinez de Ereñozu eta Juan Martinez de Alkiza.

(39) HUA, C-5-IV-1/2, 6r fol. 2 diputatu: Martin de Aierdi eta Juan Martinez de Ereñozu.

(40) Ibidem, 9v fol. 4 diputatu: Martin de Aierdi, Otxoa de Altzega, Juan Martinez de Alkiza eta Migel de Arbide.

(41) Ibidem, 9v-10r folk. 3 diputatu: Martin de Aierdi, Otxoa de Altzega eta Juan Martinez de Alkiza.

(42) Ikus Ibidem, 9r fol. “pareçe, por un feneçimiento de cuentas que los diputados hizieron a dos dias de junio de myll e quinientos e veynte y uno...”; “pareçe por otra librança fecha por los dichos diputados, a tres de agosto de myll e quinientos y veynte y tres...”.

(43) Dena den 1516. urtean Donostiak eta Hernanik Juan Perez de Amezketaekin izandako auzi batean, XV. mende amaieran zeudela dirudi momenturen batean. Ikus ARChV. RREE. C-323-2, 12v fol., “dentro del dicho termino mostraron titulo ilegitimo (...), lo que la parte contraria nuevamente ante nos quiso probar, diziendo que podia aver *veynte e tres o veynte quatro años poco mas o menos tpo, que çiertos que se dixeron **diputados** de los dichos conçejos*, les obiesen ensanchado los dichos sus seles mediendolos y ensanchandolos y ocupando mucha parte de los dichos terminos conçeçiles y incorporandolos...”. Kurtsibak gureak dira.

(44) AYERBE IRIBAR, M.R.: “Ordenanzas municipales de Hernani (1542). Estudio y transcripción”. In: *BRSIVP*, XXXVIII (1982), 333-334.orr.(257-335). Bigarren kasua, ikus supra, 2. nota.

egiten diote erreferentzia, zeinak “vea y descubra donde ay nesçesidad de las hazer, renobar y abrir, y que cada y quando que viere en alguna y algunas heredades a tierras labradas que ay nesçesidad de hazer las dichas açequias, o de las renobar, luego apremien a los dueños de las tales heredades” egin behar duen⁴⁵.

Erret Txantzillierian gordetako auzietan ere “diputatuak” beste ofizialekin batera ikus ditzakegu⁴⁶. Kasu honek, beste kargu eta bizilagunetatik ezberdintzen zirenez, kontzejuko ordezkari bezala joka zezaketela aditzera eman dezake; zenbait alditan kontzejua bereziki izendatzen zituen pertsonak zirela. Zentzu honetan, Epelsaezako zorteen arrendamenduan parte hartzen dutenean ere, zeina almoneda publikoan egiten zen⁴⁷, hala ulertu behar ditugula uste dugu edo hobe esanda, kontzejua gauza jakin batzuen kudeaketa hobeago bat aurrera eramateko izendatzen dituen bizilagunak.

Badakigu agertzen direneko urteetako kontzejuen bileretan errejidore eta alkatearekin batera elkartzten direla, eta zentzu honetan, ohiko diputatuak zituzten hiribilduen kasuan bezala gertatzen zen⁴⁸. Batzuetan ordea, alkatearekin bakarrik ikus ditzakegu⁴⁹. Honek kontzejuko ofizial bezala jokatzeko zutela adierazten digu eta beraz, nahiz eta ezohiko karguak izan —ez-kapitularrak

(45) Bestela ere, beste kapituluak ez dituzte aipatzen. 43. kapitulua eredu gisa erabil dezakegu: “Otroí ordenamos y mandamos que quales quier que fueren elegidos por *alcaldes y regidores o jurados o procuradores o syndicos bolseros o mayordomos de la yglesia o nunçios o mensajeros* (...) que luego que por el regimiento de la dicha villa les fuer mandado...”. AYERBE IRIBAR, M.R.: “Ordenanzas...”, aip.art., 299.orr. Kurtsibak gureak dira.

(46) “...mandamos çitar e enplazar a los dichos çonçejos, justiçia e Regidores, escuderos hijos dalgo e diputados e (zirriborratua —omes buenos—) de las dichas villas de sant sebastian e hernany con la qual fueron çitados e emplazados...”. ARCHV. RREE. C-323-2, 12r fol. Berdin ere 8r folioan: “...pareçe que de aver fecho el dicho amojonamiento e medida, *los dichos alcaldes, diputados e otros ofiçiales* de los dichos çonçejos de las dichas villas de sant sebastian y hernany, en nonbre e boz de los dichos çonçejos en los seles que el dicho martin peres de amezqueta avia e tenia en vrumea...”.

(47) Honi buruz, DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: *Ferrerías de Guipúzcoa (siglos XIV-XVI)*. vol.1: *Historia*. San Sebastián: Haranburu, 1983, 149-151.orr.; SORIA SESÉ, L.: *Los hombres y los bienes...*, aip.lan., 193-195 eta 199-202.orr.; GOICOLEA JULIÁN, Fco J.: “Finanzas concejiles en la Castilla medieval: el ejemplo de la Rioja Alta (siglo XV-inicios del XVI)”. In: *Brocar*, 22 (1998), 29-30.orr. (21-50), eta ARAGÓN RUANO, A.: *El bosque guipuzcoano en la Edad Moderna: aprovechamiento, ordenamiento legal y conflictividad*. Donostia, 2001, Aranzadi, 113-114.orr.

(48) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “Para la buena gobernación...”, aip.art., 53.orr. Ikus HUA D-4-1/1, 1r, 5v folk. eta C-5-IV-1/2, 7v fol.

(49) HUA, C-5-IV-1/2, 6r, 8v eta 9v folk. Zestoan ere, berdin.

edo beti izendatzen ez zirenak, alegia-, kontzejuko kargu normalek bezala lan egiten zutela, beti ere ordezkari-tza funtzioa bete behar zuten arazo edo gai zehatz horren inguruan.

Beraien natura politikoari buruz, lehenik esan behar dugu ez dirudiela alkate edota erregidore izatearekin kontrajarria dagoenik; beraz, diputatu- en hautaketa kontzejuko karguak betetzen dituzten pertsonen- gan egin daiteke, aipatu ditugun batzordeen ezaugarrietako bat delarik, eta diputatu hauen nondik norakoa jakiteko erabilgarria izan daitekeen datua dela- rik. Hala ulertu behar da 1523-24 urteko kontzejuan, Martin de Aierdik erre- gidore eta diputatu karguak betetzen dituen; gure ustez, honek bi karguen arteko berezitasunak daudela aditzera ematen du eta beraz, kasu honetan, ez gaudela moldatze edo ordezkapen prozesu baten aurrean⁵⁰.

Aztertzen dugun kronologia esparruan beraien betebeharrak ogasun arloan aurrera eramaten zituztela antzeman daiteke, 1519ko hiribilduaren berreraikun- tarako beharrezkoak ziren obrak antolatzerako orduan librantzak eta zedulak ematen baitzituzten, hau da, ordaintzeko baimenak eta zorrak aipatzen ziren dokumentuak; zehazki, obrak egin edo ez egiteagatik edota hauetan erabiltzen ziren materialeengatik. Dokumentazioak berak ematen digu aditzera kontestu berreraikitzaile baten aurrean gaudela, hain zuzen ere, frantsesek hiribildua sun- tsitu ondorengo urteetan. Ogasun arloan aritzeak ez digu ezohiko informaziorik ematen, hori baitzen Gasteizko ordenantzetan azaltzen zen helburuetako bat. Horren arabera, azken horiekin antzekotasuna dakar. Baina beste datu batzuek adierazten digute Hernaniko diputatuek beste esan nahi bat dutela.

Hala, dokumentazioak lorratz nabarmen bat eskaintzen digu, zehazki beraien funtzioetariko bat poltsazalea edo maiordomoa hautatzean zetzala aipatzen denean⁵¹. Kontutan hartu behar dugu, kargu honek –poltsazaleak, ale- gia– hiribilduaren arlo ekonomikoan zuela bere funtsa. Hain zuzen ere, udale- rriaren kudeaketan zituen bere konpetentziak: kontzejua- ren gastu eta dirusarreraren kontrola, horren ondasunen administrazioa eta urte hasieran ate- ratzen ziren ofizialen kontuak ikuskatzea, besteak beste. Beraz, udal bizitza-

(50) DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: “Notas sobre el régimen municipal...”, aip.art., 47.orr. Ald.GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art., 379.orr. Martin de Aierdiren kasua ikusteko, HUA, C-5-IV-1/2, 5v fol. Ikus POLO MARTÍN, R.: *El regimen muni- cipal...*, aip.lan., 51.orr. eta 289.orr.

(51) “otro sy acordaron e mandaron que todos los maravedís que los dichos exydos depel- saysa hyzieren en los maravedís que estan por cobrar de de[sic] los dichos exidos de aparrayn, aya de cobrar y cobre enteramente el bolsero *que los dichos diputados del dicho conçejo para ello nombrare(n)*...”. HUA, D-4-1/1, 4v fol. Kurtsibak gureak dira.

ren arlo garrantzitsuenarekin erlazionatua zegoen eta ondorioz, halako karguak bete behar zituen baldintzak, ekonomia aldetik behintzat, nahiko altuak ziren; alegia, zituen ardura eta betebeharrak garrantzitsuak kontutan hartuta, maila gorenetan zeuden pertsonak hautatzen zirela⁵². Eta horren adibide nagusitzat, lehen esandako Martin de Aierdiren kasua aipa dezakegu, erregidore eta diputatu funtzioak bete zituenean. Beraz diputatu hauek aipatutako komisio zehatz horiekin amankomunean zituzten ezaugarriak adieraz ditzake, askotan horiek errejidoreengatik osatuak baitzeuden, nahiz eta kontzejuko beste kargu edota bizilagun arruntek ere parte hartu⁵³.

Bestetik, “ikuskatzaile” edo beedoreekin nolabaiteko antzekotasunak ere ezar ditzakegu, hauek kabilduko kideak zirelako eta arazo konkretu batzuei aurre egiten zietelako, ez-ohiko karguak zirelarik⁵⁴. Gainera, aztertzen dugun kasuan diputatuak zedulak eta librantzak ematen zituztela behin eta berriz aipatzen da; hain zuzen ere, kontzejuko karguek poltsazalearekiko bete behar zuten funtzioa⁵⁵. Baliteke orduan, horien nolabaiteko aurrekari bezala jokatzea, denborarekin, udal bizitza zehaztu eta zaildu ahala, instituzionalizatuko zirelarik.

Dena den, ikuskatzaileekiko antzekotasun funtzio horiek zehazpen bat izan behar dute lantzen dugun kronologian. Zehazki, Hernaniko diputatu hauek ezohikoak ziren testuinguruetan gastuen kontrola izateko izendatzen ziren pertsonak zirela uste dugu; beraz, momentu horietan bakarrik izendatzen zirela⁵⁶, horietako bat gerrateek sortarazten zituztenak izen zitezkeelarik.

(52) TENA GARCÍA, M.S., aip.lan., 337.orr.; POLO MARTÍN, R.: *El régimen municipal...*, aip.lan., 410-441, zehazki 414-415.orr. Orokorrean, ÁLVAREZ ÁLVAREZ, C.: “Oficiales y funcionarios concejiles de la Corona de Castilla durante la Baja Edad Media (Un largo proceso de intervención regia y oligarquización)”. In: *Las sociedades urbanas...*, aip.lan., 525-527.orr.(489-540); edota GOICOLEA JULIÁN, Fco. J.: “Finanzas concejiles ...” aip.art., bereziki, 42-44.orr.

(53) POLO MARTÍN, R.: *El régimen municipal...*, aip.lan., 627.orr.

(54) ALVAREZ ALVAREZ, C., aip.art., 525.orr. SORIA SESÉ, L.: *Los hombres y los bienes...*, aip.lan., 179 eta 263.orr. Ald. POLO MARTÍN, R.: *El régimen municipal...*, aip.lan. 409. eta 441-442.orr.: “no en todas las ciudades y villas de la Corona existen los contadores como tales oficios concejiles específicos, sino que en muchas de ellas, simplemente se comisionaba a algún miembro del regimiento para la toma de cuentas”.

(55) Ibidem, 178.orr. AYERBE IRIBAR, M. R.: “Las ordenanzas...”, aip.art., 265-266 eta 292-298.orr. Adibideak, HUA C-5-IV-1/2, 1go folioa.

(56) Antzeko gauza Donostiaren kasuan ere gerta zitekeen, 1489.urtean, hiribilduaren berreraikuntza zela eta, sisak merkantzetan ezartzerako orduan, aipatzen baita “...para lo qual todo así faser e conplir, vos damos poder conplido en uno con'l conçejo de la dicha villa, y man-
...

Kontutan hartu behar dugu orain lantzen ari garen kronologia esparruak ezauzgarri hori duela, XVI. mendeko bigarren eta hirugarren hamarkadek ondorioak izan baitzituzten Hernanirengan. Alde batetik, frantsesek 1512. urtean hiribildua erre zutenean eta bestetik 1520-1521 urteetan probintzian eman ziren istiluen ondorioak, Gaztela eta Frantziaren arteko gerratea ahaztu gabe⁵⁷; hala ulertu beharko genuke Erret Txantzilleriako 1516. urteko erreferentzia, momentu horretan iada hiribilduaren berreraikitze lanak hasiak zirela suposatu behar baitugu. Dena den, aipagarria da 1513-1515 urte bitartean horien inguruko daturik ez izatea, sutearen ondorengo lehenengo urteak, non “diputatu” horien papera oinarritzkoa izango zen; dena den, nahiz eta daturik ez izan, zilegi deritzogu urte horietan ere izendatuak zeudela pentsatzea.

Bestalde, berreraikuntza aurrera eramateko egin zen kapituluaren puntu batek diputatuek horren egite eta ezarpenean bere biziko garrantzia izan zutela aditzera ematen du. Hain zuzen ere, beraiek nolabaiteko argibideak eman behar baitzituzten, eta gainera beste kapitulu batzuk egin baizitzaketen⁵⁸. Honek kontzejuarekin hainbat arlotan erabakiak hartzen zituztela esan nahiko luke eta beraz, beraien garrantzia adierazi.

...
 damos a las perosonas en cuyos bienes se echare la dicha sisa e inposición que la paguen, so las dichas penas e premias que vos en con'l dicho conçejo e ofiçiales de'l les posiéredes, y damos poder e facultad al dicho conçejo e personas *que para ello fueron deputados para coger e recabdar todo lo tal de las personas e bienes a quien se echare*, e para que les puedan pedir e demandar e poner las premias que serán nesçesarias para lo recabdar, sin embargo de cualesquier leyes nin premáticas d'estos nuestros reinos...”. AGS. RGS, 1489, V, 50.fol. Aip. AGUIRRE GANDARIAS, S.: “La reconstrucción donostiarrá tras el incendio de 1489 (I)”. In: *BEHSS*, 26 (1992), 528-529.orr.(515-541). Kurtsibak gureak dira. Dena den, egia da ez zaiela bereziki “diputatu” izena ematen.

(57) Hauetarako ikus AZCONA, T. de: *San Sebastián y la Provincia de Guipúzcoa durante la guerra de las Comunidades (1520-1521). Estudio y documentos*. San Sebastián, 1974, Dr. Camino eta FERNÁNDEZ MARTÍN, L.: *La contienda civil de Guipúzcoa y las Comunidades Castellanas (1520-1521)*. San Sebastián, 1981, Dr. Camino, gertaera nagusienak aipatuz. Azken ekarpena, historiografia aldetik IRIJOA CORTÉS, I.: “Gipuzkoa Komunitateen garaian (1520-1521). Eguneratze historiografikoa”. In: *BRSVAP*, LX, 2 (2004), 405-440. orr. Hala ere, 1515. urteko auzi batean diputatuak behin bakarrik aipatzen da. Ikus GAO CO MCI 5, 27r fol., 1516ko abuztuak 16: “antonio de achega, en nombre de miguel lopes de verrasoeta, en el pleito que trata con el conçejo, alcalde, fiel e diputados de la villa de hernany...”; ald., ibidem, 2r, 4r, 6r, 9r, 15r edota 29r folioak, non diputatuak aipatzen ez diren. Azken erreferentzia hauek 1515. urtekoak dira.

(58) “otro sy acordaron e hordenaron que sy alguna duda o dudas sobre sobre[sic] algunos capitulos de suso, en tal caso los dichos diputados Reserbaron en sy para fazer declaraçion sobre ello e para fazer otros capitulos tocantes a las dichas obras y a sus materiales”. HUA, D-4-1/1, 4v fol.

Beraien soldata 2.000 maraikoa zela badakigu⁵⁹. Nahiz eta hau bitan bakarrik aipatua izan, diru kantitate berdina dela kontutan harturik zilegi deritzogu orokorrean halakoa zela pentsatzea. Horren inguruko datu handiegirik ez badugu ere, nahiko kantitate altua zen, karguaren garrantzia adieraz dezakeelarik. Adibide gisa, badakigu Donostian XV. mende amaieran halako soldata bat alkateek zutela, errejidoreek 1.500 marai kobratzen zituztenean. Dena den, alkateei Juradu nagusiak, poltsazaleak eta izkribauak nagusitzen zitzairen, 3.000 marairekin⁶⁰. Aipagarria da poltsazaleek zuten soldata, aipatu dugun bezala, udal bizitzaren arlorik garrantzitsuena kontrolatzen baitzuten. Soldata hau egin beharreko lanen iraupenaren araberakoa izango zela suposatzen dugu, ez baitakigu zehazki zein zen diputatu karguaren praktikaren iraupena⁶¹. Ditu-gun datuak kontutan harturik urte betekoa zela deritzogu, ondorengo kontze-juetan kargua betetzen duten pertsonak, bai kopuruz eta baita izenez ere, ezberdinak direlako. Dena den, ezohiko kontestuetan izendatutako karguak izan zitezkeela kontutan hartuz, beraien lanaren iraupena kontestu horren araberakoa ere izan zitekeen. Egia bada dokumentazioak ematen dizkigun datue-kin puntu hau oso argi ez geratu, adierazgarria da diputatuak aipatzen diren urte gehienetan Martin de Aierdi eta Juan Martinez de Alkiza azaltzea.

Honek agian, urte batzuetarako sortutako kargua zela adieraz diezaguke. Nahiz eta datu gehiegirik ez izan, 1512-1523 urte bitartean zer nolako kontes-
tu politikoak bizi ziren kontutan hartuta, nolabait arrazoitu daiteke diputatu hauen izendapena. Hain zuzen ere, 1512ean jazotako sutearen ondorioz dipu-
tatuak denbora jakin baterako –zehazki zenbat ez dakigu– izendatuko ziren;
baina 20ko hamarkadak gatazka gehiago ekarri zituela jakinik, beraien epea
luzatuko zela suposatzen dugu, edota berriz izendatu egingo zirela, aurreko
urteetan funtzio horiek bete zituzten pertsonak aintzat hartuz. Dena den, ezin
dugu argitu beraien kopuru zehatza. Lehen aipatutako nota batean azaltzen

(59) HUA, C-5-IV-1/2, 1r fol: “yten ha de aver el dicho ochoa [de altzega] y se le a(n) de descontar dos mill mrs de moneda castellana, que son seys ducados navarros y diez chanfones, por su salario de diputado” eta ibidem, 2.fol.r: “mas a de aver el dicho (...) miguel [de arbide] por su salario de diputado, dos mill mrs de moneda castellana, que son seys ducados navarros e diez chanfones”. Hala ere, kontutan izan behar dugu: “Tampoco parece desdeñable la rentabilidad económica de los oficios municipales. Desde luego no se trataba tanto de los salarios, que en estos municipios vascos solían ser casi ridículos, cuanto de las ventajas que podían derivarse de la administración de los recursos concejiles”. PORRES MARIJUÁN, R.: “Oligarquías...”, aip.art., 18.orr.

(60) APARICIO PÉREZ, C.: *Poder municipal, economía y sociedad en la ciudad de San Sebastián (1813-1855)*. Donostia, 1993, Dr. Camino, 23.orr.

(61) Soldata horren araberakoa baitzen. Denbora jakin batetarako izango balitz, soldatak urtebetekoak izango bailirateke eta definitu gabeko iraupena, eguneko soldata. Ikus SORIA SESE, L.: *Derecho...*, aip.lan., 211.orr.

denez, urte bakoitzean diputatu kargua betetzen duten pertsonen kopurua ezberdina da 2 eta 6 bitartekoa izan daitekeelarik⁶². Honek beharren arabera-ko komisioei egin diezaieke erreferentzia; hain zuzen ere arlo ezberdinen aurrean, jende kopuru ezberdina behar zelako.

Beraien hautatze prozesuari buruz ere ez dugu datu handiegirik. Kontutan harturik insakulazio sistema garai honetarako nahiko hedatua zegoela, beraien hautatze sistema halakoa zela pentsa dezakegu. Hala ere, Mutrikun alkate, fidel eta eskuizkribuek egiten zuten hautatzea, beraiek proposatutako 8 izenen artean. Bergaran berriz, hautatzaileek izendatzen zituzten. Beste kasuetan ordea, lehenago aipatu dugun bezala, alkate eta errejidoreen esku zegoen, eta Hernanin poltsazalea bezalako garrantzizko ofiziala aukeratu egin behar zutenak zirela kontutan harturik, zilegi da, behinik behin, kontzejuko karguek diputatuak izendatzeko eskubidea izatea, eta ez insakulazio sistema ireki baten ondorioz aukeratutakoak. Errege Katolikoek hedatutako hautatze sistema hori beti ez dela diputatuen ezarpenarekin bat etortzen adierazi behar dugu. Zentzu honetan, momentu batean kontzejuaren bileran aipatu egiten da diputatuak “nombrados e puestos por [el] conçejo e omes hijosdalgo de la dicha villa” direla⁶³.

Lehen aipatu dugu, karguen betetzea, hautatzaileak oligarkien mundua-reakin erlazionatuta zeudela aditzera ematen duela eta haien interesen inguruan mugituko zirela. Ondorioz, beraien estratifikazio soziala nahiko altua zela suposa daiteke, jakinik batzuk diputatu izendatu baino lehenago edota ondoren halako karguak bete zituztela⁶⁴. Beraz hiribilduen arlo politikoan

(62) Biasterin orokorrean 4ko kopurua mantentzen da, nahiz eta batzuetan, 1515. urtean bezala, 8rainoko kopurua izan. Ikus GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: *La comunidad de Laguardia en la Edad Media (1350-1516)*. Gasteiz, 1985, AFA, 143.orr. Ald. DÍAZ DE DURANA, J.R., aip.art., 235.orr., 19.nota.

(63) HUA, D-4-1/1, 1r fol. Zehazki “(En el) ospital de la villa de hernany [a veynte y] vn dias del mes de noviembre, año del nascimiento de nuestro señor ihu xpo de mill quinientos e diez (e) nueve años, en presençia de mi, martin ochoa de alçega, escribano de sus altezas e uno de los del numero de la dicha villa, e de los testigos de yuso escriptos, se juntaron los señores ochoa de alçega, alcalde hordinario de la dicha villa, e martin de yradi, regidor della, e martin de ayerdi, e juan de berastegui, e juan de echaçarieta [sic], e miguell de arbide, e juan martines de alquixa, e juan martines de herenaçu, dipu-tados nonbrados e puestos por (el) conçejo e omes hijosdalgo de la dicha villa...”.

(64) Martin de Aierdi 1507. urtean alkate izan zen, eta 1518-19an eta 1524ean, errejidore. Migel de Arbide, poltsazale izan zen 1515. urtean eta 1524ean, alkate; Otxoa de Altzega berriz, alkate izan zen 1519 eta 1529. urteetan. Hernaniko dokumentazioak eskeintzen digun informazioaz aparte, badakigu Juan Martinez de Alkiza, 1527-1528ko kontzejuan izkribau izateaz aparte, 1518-1519an eta 1524-1525ean, alkate izan zela. Ikus, GAO CO MCI 5, 36r folioa eta GAO CO MCI 22, 11v fol. Izen berdineko pertsona bat (semea, agian) alkate izan zen 1576. urtean. Ikus AYERBE IRIBAR, M.R.: *San Agustín...*, aip.lan, 126.orr., 166.nota.

karguak izateko behar ziren baldintzak nahiko altuak zirela esan daiteke. Hain zuzen ere, betiko familien esku mantentzen jarraitzen zutela, baina dinamika berriaren bidez –diputatuen karguen sorrera puntu bat delarik– beste familia batzuen sarrera ere ekarriko luke. Azken finean, karguak betetzen zituzten pertsonak familia nagusienen ordezkariak zirela⁶⁵. Eredu gisa, dokumentazioak aipatzen dituen diputatuak honako hauek direla ikus dezakegu:

- Martin de Aierdi⁶⁶
- Migel de Arbide
- Otxoa de Altzega
- Juan de Berastegi
- Juan de Etxezarreta
- Juan Martinez de Alkiza
- Juan Martinez de Ereñozu

Hain zuzen ere, familia nagusien eta garrantzitsuen ordezkariak: Ereñozutarrak, Altzegatarrak, Arbidetarrak eta Aierditarrak⁶⁷. Hauen inguruan, badakigu adibidez, Martin Santxez de Altzegak eta Martin Perez de Aierdik, Juan Martinez Ereñozukoaren ordainagiri eta kreditu ugari beregain hartu zituztela eta hiruen arteko erlazioa oso estua zela⁶⁸. Gainera, Martin de Aierdi, Miguel de Arbide, Otxoa de Altzega eta Juan Martinez de Alkiza, adierazi dugun bezala, diputatu izan baino lehenago eta berandua-go, kontzejuko karguak betetzen zituzten, beraien garrantzia adierazten delarik.

Beste pertsoneri dagokienez, informazio handirik ez dugu. Juan (Otxoa) de Berastegiri buruzko berri gutxiago dugu, nahiz eta badakigun 1516. urteko

(65) GARCÍA FERNÁNDEZ, E: ‘ “Para la buena gobernación..”, aip.art., 53-54.orr eta IDEM: “La creación de nuevos sistemas...”, aip.art., 395-396.orr.

(66) Gure testu eta taulan izenak euskal grafiaz jarri ditugu, nolabaiteko uniformizazioa ematearren. Transkripzioetan ordea, testu guztiak bezala, dokumentuetan adierazten diren bezala utzi ditugu.

(67) Hauen inguruko erlazioak ikusteko, Ereñozutarrak protagonista direla: AYERBE IRIBAR, M.R.: *San Agustín...*, aip.lan., 93. eta hh. eta 257-343.orr.; eta DÍEZ DE SALAZAR, L.M.: *Ferrerías guipuzcoanas. Aspectos socio-económicos, laborales y fiscales (siglos XIV-XVI)*. Donostia, 1997, Dr. Camino, 79.orr. eta hh., bereziki, 89-97.orr.

(68) AYERBE IRIBAR, M.R.: *San Agustín...*, aip.lan. 117-118.orr., 125. nota.

kontzeju orokorrean parte hartu zuela⁶⁹, eta beraz, bizilagun garrantzitsuenen artean zegoela⁷⁰. Juan de Etxezarretaren inguruan, badakigu Epelsaezako mendi zorteak almonedan jarri zirenean, gehien irabazi zituena izan zela; hain zuzen ere, 5 zorte⁷¹. Bestalde, 1521. urte amaieran hilda zegoela uste dugu, eta beraz ondorengo urteetan ez azaltzea ez da harritzekoa⁷².

Azken pertsonai hauen kasuak lehenago adierazitako hautatze sistemaren isla izan daiteke; hain zuzen ere, komisio edo diputazioak osatzen zituzten pertsonak edozein lekutatik hautatuak izan zitezkeela⁷³. Dena den, organo politikoetan ekonomikoki indartsuak ziren familien sarrera ere ekarriko lukeela uste dugu, maila politikoa ohikoak ez ziren pertsonak agertuz. Zentzu honetan, nahiz eta Hernaniko diputatuek komisio zehatz horiekin erlazionatuta egon, Ernesto García Fernández-ek Gasteizko diputatuen inguruan dioenarekin ere bat egingo luke: batetik udal patriziatuaren parte hartze bat eta bestetik, kargua betetzen zuten pertsonak bizilagun “prestu” eta “prestatuak” izango zire-

(69) HUA, C-7-IV-1-1, 9r fol.: “En el ospital de la villa de Hernani a veynte e dos dias del mes de mayo de mill e quinientos e diez e seys años; en presencia de mi Joan peres de arvide, escribano de su alteza e del numero de la dicha villa, e de los testigos de yuso scritos; estando Juntos en conçejo general en el dicho hospital, segun que lo fan de uso e de costumbre de se yr juntos en el dicho lugar, espeçialmente seyendo en el dicho conçejo presente martin arano de ereñoçu, alcalde ordinario; e miguell de arvide, syndico; e gregorio de vgart e Joanes de Vidaurreta, Regidores de la dicha villa; e sancho martines deldaayen[sic], e *Joan de verastegui*, e martin de Ayerdi, e ochoa de alçeça, e martin de sasoeta, e Joan martines de obanus, e martin arano de varastegui, e lope de arvide, e oger de murguia, e martin arano dechaçarreta, e Juan peres de çubieta, e Juan de Ayerdi, e domingo de çabaleta e Juan de egurrola, e martin de çaldiua, e Joan de vnçeta, e Juango de unçeta, e otros muchos del dicho conçejo de la dicha villa de hernani...”. Kurtsibak gureak dira.

(70) SORIA SESÉ, L.: *Derecho...*, aip.lan., 154.orr.

(71) HUA, D-4-1/1, 11v-13r folk.

(72) Bere testamentua irailaren 10ean egin zuen: “En la casa de epela, que es en la juridición de la villa de hernani, a diez días del mes de setiembre, (...) año (...) de mill e quinientos e veynte e vno, en presencia de mi Johanes de alçeça, clerigo notario publico por la avtoridad apostolica, e de los testigos Juso scriptos, Johan de echaçarreta, vezino de la dicha villa, estando enfermo e muy flaco, pero en su recto juizio y sano entendimiento...”. GAO CO MCI, 22, 5r fol. 1524 urterako hilda zegoen behintzat. Ikus, ibidem, 1r fol.

(73) Adierazgarria da Berastegitarrek eta Alkizatarrek ondorengo urteetan udal karguetan ez azaltzea. “Diputatu” hauek komisioak zirela adierazten digula baieztatu daitekeelarik. Nahiz eta XVI mende bukaera eta XVII. hasiera tratatu, nahiko esanguratsuak dira Lourdes Soriak egin zituen taulak. Ikus SORIA SESE, L.: *Los hombres y los bienes...*, aip.lan., 341-349.orr. Dena den, badakigu Garcia de Berastegi errejidore izan zela 1544-45eko kontzejuan. Ikus GAO CO MEJ, 33, 2r fol.

la⁷⁴. Diputatu izandako pertsonak kontzejuko karguak lehenagoko urteetan betetzeak –ditugun datuen arabera– hori adieraziko luke; gainera, hiribilduko familia indartsuenek kargua okupatzea, Hernaniko arlo politikoa eta maila horretan ematen ziren erabakiak lotuta izateko isla izan daitekeelarik.

Ondorioak

Lerro hauen bidez, Hernanin XVI. mendeko lehen hamarkadetan “diputatu” karguarekin azaltzen ziren nondik norakoa agertu dugula uste dugu; beraien lerro nagusietan behintzat, eta udal dokumentazioak ematen digun datuetan oinarriturik.

Ikusi ahal izan dugun bezala, “diputatu” kargu horiek ez ziren Gasteizko ordenantzetan azaltzen ziren bezalakoak –petxeroen ordezkariak bideratzen zuten tresna– edota beste kasuetan gerta zitekeen lez, udal gobernuan pisu txikia zuten populazio guneen edo “lurraldearen” ordezkari. Beste esan nahi bat duten karguei egiten zitzaien erreferentzia. Gure ustetan dokumentazioak aditzera ematen duena komisio edo diputazio bat osatzen zuten pertsonak zirela da, arazo jakin bati era hobeko batean aurre egin eta horren kudeaketa hobetuz. Oraingo honetan zehazki, Hernanin garai hartan bizi izan ziren kontestu gatazkatsuak sortutako ondorioak –suteak, suntsipenak– ezohikoak ziren obrak egiterako orduan kontuak eramateko beharrezkoak ziren ofizialak zirela uste dugu; funtsean beraz, komisio edo diputazio zehatzekin zerikusia duten karguak direla, alegia.

Gainera, nahiz eta hein batean –ekonomi eta ogasun arloan parte hartzen duten heinean– Gasteizko diputatuekin nolabaiteko ezaugarri amankomunak izan, kargu hori bete zuten pertsonen analisiak aditzera ematen digu betiko familiek parte hartzen zutela beraien izendapen eta eraketan, arazorik ez zegoelarik kontzejuko karguak bete eta diputatu izatearekin. Hein batean behintzat, badirudi familia berriek udal gobernuan sartzeko aukeraren bat izan zezaketela, baina kontutan hartu behar dugu komisioak ere udalerriko bizilagunez osaturik zeudela, hauek edozein zirelarik.

(74) GARCÍA FERNÁNDEZ, E.: ‘ “Para la buena gobernaçion...”, aip.art., 53-54.orr.: “quienes accedían a ser diputados eran vecinos provenientes de sectores acomodados de la población y con una formación cultural relativamente alta” eta “el oficio de diputado fue un recurso utilizado para aumentar el número de oficiales concejiles y posibilitar de este modo una mayor participación en el gobierno local a los grupos del patriciado urbano”.

Honek aditzera ematen duena zera da, ohiko izenekin agertzen diren karguak ezin direla zehatz mehatz orokorrean horiek dituzten kompetentziekin alderatu eta hiribildu bakoitzean moldatzeak zeudela. Dena den, lan honen lehenengo notan ikus daitekeen bezala, ezin dugu pentsatu Hernanin diputatu hitzarekin kargu konkretu eta betebeharrak zehatz batzuen aurrean gaudela. Gehienez ere, “diputatu” izenarekin kontzejuak izendatutako delegatuei erreferentzia egiten zaiela uste dugu. Aztertu dugun kasuan, betebeharrak ekonomiko batzuk izango dituztelarik, baina beste batzuetan, izendapenak egiteko delegatuak izango direlarik. Beraz, aipatu dugun bezala, kargu hauen zentzua komisio antzeko baterako izendatuak zeuden karguekin erlazionatuak daudenaren bidetik darrai, edozein zitezkeelarik batzorde horien natura eta betebeharrak. Geroago, udal erregimenaren zehazpenarekin, elkarte hauek erregulatuko lirake eta hasieran gertatzen zen legedi hutsune hori beteko zen, beraien orde zehatz horretarako nolabaiteko “kargu” bat instituzionalizatuko zelarik. Hernaniko kasuan, ikusi ditugun parekotasun batzuk kontutan hartuz, beedore edo ikuskatzaileak izango lirakeela pentsatzen dugu.

Beraz, lekuan lekuko beharrei aurre egiteko udal erregimenak pairatzen zuen zehaztasun, edo hobe esanda, homogeneizazio eza adierazten digu. Ondorioz, orain egiteke dagoena, beste hiribilduetan zeuden diputatu –edota zalantzarritasun hori pairatzen duten beste karguen– horien funtsa aztertzea izango litzateke; jakinik gainera, askotan hitza pentsatzen den baino populazio gune gehiagotan agertzen delarik. Beraz, analisi horrek udal gobernuaren aniztasuna eta ondorioz, hitz horrek aditzera eman ditzakeen esanahiak kontutan hartuz egin beharko litzateke. Hala gipuzkoar eta gaztelar udal gobernuaren azterketan eta ezagueran sakonduko genukeelarik.

TAULA: HERNANIKO KONTEJUEI ETA DIPUTATUAK XVI. MENDE HASIERAN (1514-1531)

1514-1515	1515-1516	1518-1519 ²	1519-1520	1520-1521	1521-1524	1524-1525	1525-1526	1526-1527	1529-1530 ⁶	1530-1531 ⁷
Alkatea	Martin Arano de Ereñozu	Juan Yñez de Alkiza	Otxoa de Altzega	Juan Lopez de Elduaiten	Miguel de Arbide	Juan Yñez de Alkiza	Lope de Arbide	Juan Lopez de Elduaiten	Otxoa de Altzega	Barx. Antonio de Murgia
Errejidorreak	Juanes de Bidaurreta	Martin de Aierdi	Martin de Iraedi	Oier de Murgia	Juanes de Bidaurreta	Martin de Aierdi	Luis de Galarreta	Juanes de Uzkasoro	Martin de Bidaurreta	San Juan de Alzega
Poltzazalea	Gregorio de Legarte	Juan Miguelez de Lasarte	Juanes de Perkaiztegi	Juanes de Bidaurreta	Martin de Aierdi	Lope de Coyaz ⁸		Martin de Zaldua		Juan Lopez de Alzega
Diputatuak	Juan Martiniez de Aierdi		Juan de Berastegi	Juan de Aierdi	Martin de Aierdi	Juan Yñez de Ereñozu	Otxoa de Altzega	Martin de Aierdi	Martin de Aierdi	Juan Lopez de Alzega
			Juan Yñez de Ereñozu	Juan Yñez de Ereñozu	Juan Yñez de Ereñozu		Martin de Aierdi		Juan Yñez de Ereñozu	Barx. Juan Lopez de Elduaiten
			Miguel de Arbide	Miguel de Arbide	Miguel de Arbide		Miguel de Arbide		Luis de Galarreta	Miguel de Arbide
			Juan Yñez de Alkiza	Juan Yñez de Alkiza	Juan Yñez de Alkiza		Juan Yñez de Alkiza		Juan Lopez de Alzega	Juan Lopez de Alzega
			Juan de Etxezarreta	Juan de Etxezarreta	Juan de Etxezarreta		Juan Yñez de Alkiza			
Irribaua	Juan Perez de Arbide	Juan Yñez de Obanús	Martin Otxoa de Altzega	Juan Yñez de Obanús	Juan Yñez de Obanús	Juan Yñez de Obanús	Juan Yñez de Obanús	Juan Yñez de Obanús	Juan Yñez de Obanús	Martin Yñez de Obanús

(75) GAO, CO MCI, 5, 36r-v folk. 1518ko urriak 17.

(76) HUA, C-2-1/1, 10r fol. 1530eko, azaroak 8.

(77) Ibidem, 1r fol. 1531ko urriak 14.

(78) "... Juanes de Vidaurreta, alcalde hordinario de la villa de Hernani (...), en ausencia del señor bachiller Juan Lopez [de Elduayen], alcalde principal della este presente año...". 1527ko apiriliak 1. HUA, C-7-IV-1-1, 5v fol.

(79) HUA, D-4-1/1, 12r fol. 1525eko uztaileak 20.

(80) Beedore eta kontu ikuskaitzaileak: "helegidos e nonbrados por el conçepto de la dicha villa para abriguar las cuentas de los oficiales del año pasado". HUA, C-2-1/1, 1r fol.

ERANSKIN DOKUMENTALA

1.- 1524-27: Epelsaeza eta Aparraingo mendi zorteen salmentagatik lortutako diru sarreren arrazoiak. /// Razón de los ingresos obtenidos por la venta de montazgos (pago por tránsito de ganados situados en los partidos de Epelsaeza y Aparrain).

Signatura: HUA, C-5-IV-1/2

+

Libro y cuenta que el Regimiento y diputados de la villa de hernani tienen con los que compraron los montes que vendió el conçejo de la dicha villa en termynado de hepel-sayesa.

Primeramente tomaron para ochoa de alçeга dos suertes de montes martin de yribarrena e juanes de arano, y debe ochoa por ellas con las pujas, çiento y cuarenta y vn ducados navarros y nueve chanfones-----CXLI dº LX chs.

Lo que para esto, el dicho ochoa da por descargo, es lo siguiente:

- Primeramente da por cuenta que Juanes de arano le çedio y traspaso de las pujas que el dicho Juanes pareçe que gano doze ducados -----XII ds.
- Mas martyn de yribarrena le çedio otros dos ducados que pareçe aver ganado en las dichas almonedas-----II ds.
- Mas pareçe que el dicho ochoa ha de aver por las çercas de la casa de Juan peres de hoarriz, veynte y tres ducados navarros y honze chanfones-----
-----XX III ds XI chs.
- Yten ha de aver el dicho ochoa y se le a de descontar dos mill mrs de moneda castellana que son seys ds navarros y diez chanfones por su salario de diputado
-----VI ds X.
- Yten pareçe que ochoa de ayerdi le çedio nueve ducados navarros en el conçejo de aquello que el dicho ochoa de ayerdi hubo de aver de las çercas de su casa, la çesion por alquyça -----LX ds.
- Yten pareçe que domingo de arrvide çedio al dicho ochoa en el conçejo honze braças y dos terçias de braça de que avia de aver el dicho domingo por las argamasas que hizo en su casa, que montan diez ducados navarros y veynte y quatro tarjas---la çesion por ojer de murguía -----X ds XXIII.
- Yten pareçe que por vna çedula y libranza de los diputados dio para los peones que fueron al Reyno de navarra quando la batalla de noayn diez ds navarros --
-----X ds. (1r)/(1v)
- Pareçe por otra çedula firmada de los diputados que dio e garçia delgoyvarr volsero que fue desta villa çinco ducados navarros para un pago de la que el dicho garçia horneçio, al conçejo para los dichos peones de navarra -----V ds.

- mas dio el dicho ochoa al dicho garçia otros çinco ducados navarros porque el conçejo se los çedio en el, en parte de pago de la saca que le dicho garçia hizo para pagar el sueldo de los peones que el conçejo tubo, en yr a navarra --V ds.
- mas pareçe que el dicho ochoa dio por mandado del Regimiento y diputados, a Juan de luvelça, dos ds navarros para en parte de pago de la hobra de cal y canto que hizo sobre la puerta dicha de la dicha villa. Ay para esto librança y çedula de los diputados -----II ds.
- pareçe que demas de lo suso dicho, dio el dicho ochoa por virtud de una çedula del Regimiento y diputados a maestre ygueldo noventa çanfones, por seys perrotos que traxo de ygueldo para el petrill de sobre la puerta chica-----
-----II ds X chs.
- mas dio el dicho ochoa por virtud de vna çedula del Regimiento y diputados a Juanes de arano diez çanfones por que el dicho Juanes fue, por mandado del conçejo, a oyarçun e yrun yrançu con çiertas cartas -----X chs.
- mas dio el dicho ochoa por otra çedula del Regimiento y diputados al maestre que hizo el petrill de sobre la puerta dentre su casa y la de martin de ayerdi, vn ducado navarro-----I dº.
XV ds XX chs

En Regimiento a veynte y siete de mayo de mill e quinientos e veynte y quatro, el señor myguell de arrvide alcalde e martyn de ayerdi e Juanes de alquiça, feneçieron cuentas con ochoa de alçega, de los montes que el dicho ochoa saco del dicho conçejo en el termino de hepelsayesa, y por el dicho feneçimiento allaron que el dicho ochoa según y como de suso pareçe, dio e pago para los çiento y çuarenta y vn ds, e nueve çanfones que devia por los dichos montes, ochenta y ocho ds e veynte y çinco çanfones de forma que queda a dever el dicho ochoa, çinquenta y dos ds navarros y veynte e quatro chs-----LII ds XX III chs. (1v)/(2r)

Juan myns

miguel	myn	ochoa	Juan myns de
darbyde	dayerdi	de alçega	obanus

Cuenta con myguel de arrvide

- Deve el dicho miguel de arrvide por una suerte de monte, ochenta y dos ducados navarros y treynta çanfones-----LXXX II ds XXX chs.

Descargo

- Da por cuenta que el dicho miguel a de aver por las argamasas de su casa treyn-
ta y ocho ds navarros y treynta y vn çanfones -----XXXVIII ds XXXI chs.
- Mas a de aver el dicho miguel por su salario de diputado dos mill mrs de mone-
da castellana que son seys ducados navarros e diez çanfones----VI ds X chs.
- Mas a de aver el dicho miguel catorze ducados navarros que pareçe aver gana-
do de pujas en la venta de dichos montes -----XIII ds.

- Yten parece que petrigorri le çedio vn ducado que gano de pujas en los dichos montes -----I ds.
- Yten parece que pierres myner çedio al dicho miguel honze ducados navarros de los dineros que el dicho pierres hubo de aver por Razon de sus çercas y argamasas -----XI ds.
- Yten el dicho miguel a de aver siete ds y treynta çanfonos que Juanes de la Renteria le çedio de sus argamasas -----VII ds XXX.
- Yten a de aver el dicho miguel siete ducados navarros y doze çanfonos que teresa de lopegaya le çedio de sus argamasas-----VII ds XII çhs.
- Yten dio el dicho miguel quatro d^os navarros y treynta y çinco çanfonos para la gente que fue a yrun antes que fuenterravia se perdiese-----IIII ds XXX V.
XC ds XXXVIII çhs

Alcançe de miguel

Asi monta lo dado por miguel noventa ducados y treynta y ocho çanfonos de forma que el dicho miguel alcanza, ocho ducados e ocho çanfonos-----
-----VIII ds VIII çhs. (2r)//(3r)

Cuenta con Juan martines de obanus

Debe Juan mrns de ouanous por una suerte que tomo en el exido de epelsayesa en liquido setenta y quatro d^os navarros y diez çanfonos-----LXXIIII ds X çhs.

Descargo

- Parece que el dicho Juan mynes a de aver por las argamasas de su casa veynte y quatro d^os navarros y diez çanfonos -----XX IIII ds XXX çhs.
- Yten vna çesion de vrtaño de veynte y nuebe braças y çuarrrta de argamasas que montan veynte y seys d^os navarros y veynte e siete çhs y medio-----
-----XXVI ds XXVII m^o.
- Yten parece que ganaron de pujas el dicho Juan m^os e martin de vzcasoro, que tenian en çompañia el monte, ocho ducados navarros e medio ----VIII d^os XX.
- Yten que el dicho Juanes pago a pedro de arrillaga y su fiador Juanes de ariço-la para en pago de las cales, ocho ducados navarros e nueve çhs---VIII d^os IX.
- Sobre los ytenes de suso digo sobre los pçecedentes dio y pago a ochoa de alçe-ga e martin de yradi e Juanes de parcaztegui, alcalde y Regidores el cumpli-miento de vn terçio del pçeio del dicho monte que es lo que asendieron, ocho ducados navarros y un çanfon -----VIII d^os I.
LXXVI d^os VII çhs. (3r)//(4r)

Cuenta con Juan de lubelça

- Debe Juan de lubelça, por vn suerte de monte que se le Remato, sesenta y ocho d^os navarros y treynta çanfonos-----LX VIII d^os XXX.

Descargo

- Da por cuenta y parece que el dicho Juan de luvelça a de aver por las argamasas de su casa diez e ocho ducados navarros menos seys ch^os-----
-----XVIII d^os XXXVII(zirriborratua) III chs. (4r)/(5r)

+

Cuenta con Juan Martines dereñoçu

Pareçe que Juan martines dereñoçu hubo en el terminado de hepelsayesa tres suertes de montes y que por todas tres suertes en liquido, devia doscientos y diez y seys ducados navarros y veynte y seys chs -----CCXVI d^os XXVI ch^os.

El descargo que para esto da el dicho Juan martines es lo que sigue:

- Pareçe que el dicho Juan martines a de aver por las çercas de su casa digo por quarenta y çinco braças, a razon de treynta y seys chanfones y medio por cada braça quarenta y vn ducados navarros menos dos chanfones y medio -----
-----XL d^os XXXVII chs m^o.
- Mas pareceçe que dio a simon darrieta para las obras de cal y canto que a de fazer para el conçejo, veynte ducados -----XX d^os.
- Yten dio a martin de ayerdí para en pago de sus çercas, diez ducados navarros y veynte y tres chanfones y medio -----X d^os XXIII chs m^o.
- Yten a de aver por vna çesion de martin de parcaztegui y su suegra de las arrgamasas de su casa, veynte y dos d^os nuevos y veynte y quatro chs-----
-----XXII d^os XX III chs.
- Yten pareceçe que a de aver otra çesion que graçiana de alçeça le hizo de las arrgamasas de su casa de veynte y vn d^os navarros -----XXI d^os.
- Yten pareceçe que dio a martin de yarrça, cantero, por vna librança de los diputados, doze d^os navarros -----XII.
- Yten pareceçe por otra librança que dio para la gente que estava en yrun algunos dias antes que fuenteRavia se perdiere, nueve d^os navarros -----IX d^os.
CXXXVI d^os IIII chfs. (5r)/(5v)
- Yten pareceçe que el dicho Juan martines dio por otra librança de los diputados, a Juanes de vidavrrreta diez d^os y medio, los quales al dicho Juanes se cargaron en su cuenta ----- X d^os XX ch^os.
- Yten pareceçe que dio por otra librança de los diputados para la gente que fue al Reyno de navarra quando la vatalla de noayn, veynte d^os navarros -----XX d^os.
- Yten pareceçe que dio a garçia delgoyvarr por otra librança para la misma gente, ocho d^os navarros -----VIII d^os.
- Yten pareceçe que dio por otra librança a garçia delgoyvarr, para la gente ques-tava en yrun, seys d^os navarros-----VI d^os.

- Yten parece que dio por otra librança a Juan de yllarreta para en pago de los petrilles que hizo sobre las puertas, dos d^{os} navarros-----II d^{os}.
- Yten parece por otra librança que dio a Juan de luvelça cantero dos d^{os} navarros, para en parte del pago del petrill de sobre la puerta chica-----II d^{os}.
- Yten por otra librança dio a Juan de ayerdi vn ducado navarro por çiertas pujas que gano en las almonedas de las agoas e yerbas -----I d^o.
- Yten parece que dio por otra librança a (zirriborratua -Juan de ayerdi-) domingo de çavaleta veynte y quatro chs para en pago de çiertas puertas que azia para la villa-----
-----XXIII chs.
- Yten por otra çedula parece que a de aver el dicho Juan martines por el tiempo que se ocupo en la Junta que se tubo en la villa quando las diferencias de la prouincia y por otras cosas, tres ducados navarros y doze chanfone -----
-----III d^{os} XII chs.
- Yten parece por otra librança que dio a miguell martines de ayerdi, quatro d^{os} navarros y medio que los hubo de aver de Restar del sueldo que gano en el Reyno de navarra-----
-----IIII d^{os} XX chs.

L VII d^{os} XXXVI chs/(5v)/(6r)
CXXXVI d^{os} IIII chs
LVII d^{os} XXXVI chs

- parece que dio por otra librança a Juanes de vasaun, siete d^{os} navarros y ocho cps por que los gano con çiertas azemillas en seruiçio de la gente que fue a navarra.
- todas las dichas libranças quedan en poder de miguel de arrvide, alcalde-----
-----VII d^{os} VIII chs.

asi y su cargo del dicho Juan martynes es y monta doscientos y diez y seys d^{os} y veynte y seys chs-----CCXVI ds XXVI chs.
y es y monta su descargo doscientos y vn d^{os} y ocho chs -CCI d^{os} VIII chs.
de forma que el dicho Juan martynes queda a dever quinze ducados y diez y ocho chanfones-----XV d^{os} XVIII chs.

La qual dicha cuenta fue fecha y feneçida en el ospital de la villa dernany a tres dias del mes de Junyo, año de myll e quinientos e veynte y quatro, por los señores myguell de arrvide, alcalde, e martyn de ayerdi, regidor y diputado, estando presente el dicho Juan martines dereñoçu, y con él, por y en presencia de mi Juan martines de obanus, escribano.

Myguell darvyde	Martin dayerdy	Juan martynes	Juan myns de obannus
--------------------	-------------------	---------------	----------------------

Yo Juan martynes de obanus, escriuano de su magestad, doy y hago fe de como por my presencia çedio y traspaso Juango perez de unçeta a Juan martines dereñoçu en el conçejo de la villa dernany treze d^{os} navarros, los quales el suso [a] de aver del conçe-

jo por catorce braças y vna quarrta de cal y canto que su casa tiene, el qual dicho tras-
paso yo lo dare signado en forma quando fuere menester

Juan martines de obanus (6r)//(7r)

+

Cuenta con Juanes de vidavrreta

- Pareçe que quedo Remata en Juanes de vidavrreta la honzena por la qual con todas las pujas que se ofrecieron sobre honze arrdites, debe el dicho Juanes setenta y çinco d^{os} navarros e diez y siete chanfones-----LXXV d^{os} XVII ch^{os}.

Descargo del dicho Juanes

Pareçe que el dicho Juanes gano en las pujas de las almonedas en medias pujas las sumas següentes:

- Ofrecio a media puja por la honzena y dozena y catorzena suertes sobre honze arrdites, treynta y quatro d^{os}, destos cavian al dicho Juanes diez y siete y dellos la terçia parte con la catorzena suerte, dio a Juan Martines dereñoçu, de forma que de aqui avia de aver el dicho Juanes honze d^{os} navarros y treze chanfones -----XI d^{os} XIII chs.
- Asi vien pareçe que pujo a media puja la honzena y dozena y catorzena suertes, por seys d^{os}, donde gano los tres destos, de los quales dio al dicho Juan martines con la dicha catorzena suerte vn ducado, asi hubo de aver el dicho Juanes dos d^{os}-----II d^{os}.
- Asi vien pareçe que el dicho Juanes pujo a media puja la dozena suerte de quatro d^{os} a de aver destos los dos-----II d^{os}.
- Demas desto, çedio Juanes de arano al dicho Juanes tres ducados que gano de pujas-----III d^{os}.
XVIII d^{os} XIII chs (7r)//(7v)
- Yten el dicho Juanes tiene vna çesion de muchel ygueldo de suma de nueve d^{os} navarros y medio que el conçejo le devia de servicios que le hizo -----
-----LX d^{os} XX chs.
- Yten a de aver el dicho Juanes por quarenta y vna braças de pared de cal y canto que hizo en su casa a Razon de treynta y seys chanfones y medio, treynta y siete ducados navarros e diez e seys chanfones y medio-----XXXVII d^{os} I XVI chs.
- De mas desto dize Juanes que gano en la trezena suerte (zirriborrata –quatro–) dos ducados a media puja porque ofreçio quatro, y esto queda por averiguar, a cabsa que hubo çierta diferencia sobre ello con echaçarreta.
- Asy mismo paresçe que el dicho Juanes Resçiby de Juan martynes de hereñoçu por virtud de vna çedula, diez ducados navarros e medio para ciertos bastimentos que hubo de haçer para la dicha villa -----XLVI d^{os}.

Descargo

- paresçe que el dicho Juantes tenya [y] tiene trespaso de vna çedula de suma de quarenta chs que le hizo Juan martynes de alçeça, por el serviçio qu el dicho Juan martynes hizo en la guerra de nabarra -----XL.
- yten otra çedula dirigida a san juan de otaçu de ochenta chs de pujas que gano en las almonedas del cacho(?) de sobre la çerca-----LXXX.
- otra çedula que le çedio Juanes de arano de suma de xxx chs, que fue ynbiado a azpeitia, sobre los hecho de la guerra por mensajero que estubo quatro dias--
-----XXXX
C LXXX VI chs (7v)/(8r)
- yten otra çedula de treynta chs que fue por mandado del concejo a vayona por vnas escripturas que tenia el bachiller Juan lopes del mismo Juanes-----XXX.
- yten otra çedula de veynte chs, por diez cantaras de sydra que dio a la villa ---
-----XX.
- yten otra çedula de seys chs que dio por la comysyon que traxo de la Junta de çumaya sobre la naça de los de san sebastian -----VI.
- yten otra çedula de tres cps que dio por el testimonio de la sentencia que pronunçio (zirriborratua –que–) el duque de Najera -----III.
- yten otra çedula de tres chs que dio a vn mensajero que traxo vnas cartas de Juan de ayerdi de la Junta de Azpeitia-----III.
- yten otra çedula de tres chs, por çietos mensajeros que ynbio a S.S. sobre las salmoras-----III.
- tiene otra çedula en que ay çinco libranças de suma trescientos e quarenta e vn chs -----CCCXLI.
- yten otra çedula en que ay tres libranças de suma de quarenta e dos chs -XLII.
- yten tiene en otra çedula otras dos libranças de suma de çinquenta chs-----L.
- las quales dichas çedulas e libranças quedan en poder de myguell de arbide alcalde-----CCCCXCVI. (8r)/(8v)
- Ay otras dos libranças en las espaldas de la librança (zirriborratua –de–) que de suso esta asentada de suma de trezientos e quarenta y vn chanfones en que en las dichas dos libranças y siete chanfones -----VII chs.
 - asi monta el cargo del dicho Juanes por todo ochenta y çinco ducados y treynta y seys chs -----LXXXV d^os XXXVI chs.
 - y monta su descargo ochenta y vn d^os y veynte y dos chs-----
-----LXXXI d^os XXII chs.
 - de forma que el dicho Juanes queda a dever quatro d^os y catorce chs.

La qual dicha cuenta fue fecha e feneçida en el hospital de la villa dernany (zirriborratua –es–) a tres del mes de Junio, año del naçimiento de nuestro señor ihu xpo de mill e quinientos es veynte y quatro, estando ende ayuntados los señores miguell de arrvide, alcalde ordinario de la dicha villa, e martin de ayerdi e Juan martines dereñoçu, diputados (zirriborratua –por–) de la dicha villa, estando presente el dicho Juanes de

vidavrrreta, el qual se Reclamo e dixo que de los dichos quatro ducados y catorce chanfones que le alcançavan, la debían descontar dos ducados que dixo que gano en las pujas de las almonedas de la trezena suerte. Fueron a ello presentes por testigos, miguell luçea e miguel de verrasoeta, vecinos de la dicha villa

Miguell	Martín	Juan	Juan martines de
Darrybde	Dayardi	martines	obanus (8v)/(9r)

Cuenta con oger de murguya

Pareçe, por las almonedas de los montes de hepelsayesa, que en oger de murguia se Remataron tres suertes de montes, por los quales en liquydo quedó a dever al conçejo doscientos y treynta y quatro d^{os} navarros e diez chanfones- CCXXXIII d^{os} X chs.

Descargo de oger de murguia

- pareçe, por un feneçimiento de cuentas que los diputados hizieron a dos dias de Junio de myll e quinientos e veynte y uno, que el dicho oger quedó a dever al dicho conçejo, çiento e çinquenta e seys d^{os} navarros e catorce chanfones, con los çien chanfones que devia de Resta del monte de aparrayn LVI d^{os} XIII chs.
- pareçe que para estos, el dicho oger dio por virtud de vna librança de los dichos diputados, fecha a diez del dicho mes de Junio de mdxxi, a garçia delgoyvarr, veynte y seys d^{os} navarros para los dar al agente que fue a navarra- XXVI d^{os}.
- pareçe por otra librança fecha por los dichos diputados, a tres de agosto de myll e quinientos y veynte y tres, que el dicho oger dio a simon de arrieta çinco ducados navarros -----V d^{os}.
- pareçec que el conçejo çedio y traspaso en el dicho oger a garçia delgoyvarr diez ducados navarros, los quales çedio el dicho conçejo para en parte de pago de lo que el dicho garçia feneció al dicho conçejo, para la gente que ynvio sobre la villa de fuenterravia -----X.
- todavia quedan las çercas de la casa que el dicho oger para maria de ybarvia, su suegra.

de forma que lo que el dicho oger a pagado para los dichos çiento e çinquenta e seys ducados y catorce chs, es quarenta y vn ducados, de manera que queda a dever y debe çiento e quinze ducados navarros e catorce chanfones. (9r)/(9v)

En el hospital de la villa dernany, a çinco dias del mes de febrero, año de myll e quinientos y veynte y seys, estando ende el señor lope de arrvide, alcalde ordinario de la dicha villa, e martín de ayerdi, e ochoa de alçega, e miguel de arrvide, e Juan Martines de alquyça, deputados por y en presencia de my, Juan martynes de obanus, escribano, averiguaron e fenecieron cuentas los suso dichos con oger de murguia, veçino de la dicha villa que estava presente, de todo lo que el dicho oger devia al conçejo de la dicha villa por Razon de los montes de hepelsayesa y de Resta de aparrayn, y por las dichas cuentas e averiguaçion della, hallaron e quedo que el dicho oger queda a dever y deve, çien-

to y quinze ducados navarros e catorze chs, quedando sienpre, segund dicho es, las çercas de su casa para maria de ybarvia sin fazer ningun descuento della// fueron a ello presentes por testigos, simon de arrieta e

Lope de		
Arbide	martyn	ochoa
	Dayerdi	de alçega
Miguell	Juan martynes	
De ar byde		Oger de
		Murguia
	Juan martynes de	
	obanus	

En el hospital de la villa dernany, a seys del mes de abril, año de mill e quinientos e veynte e siete, estando ende el señor Juanes de Vidaurreta, alcalde, e luys de galarreta, Regidor, e martin de ayerdi e ochoa de alçega e Juan martynes de alquiça, diputados, paresçio ende, oger de murguia, el qual dixo que demas de las sumas susodichas, el hobo dado para en parte de pago, de lo qual el dicho conçejo devia por razon de los montes dos ducados nabarros y medio, al tiempo que la gente fue a logroño para pagar su sueldo y lo Reçivio (9v)//(10r)

- el dicho alcalde pidio le mandasen asentar en cuenta los dichos señores hallaron que los dichos dos ducados nabarros y medio se libraron con otros dos y medio que dio el dicho alcalde, y que al dicho alcalde le fueron pagados los suyos, y los del dicho oger quedaron por pagar para le fazer dosçiento(s) dellos desto que devia, y así se los mandaron descontar de la dicha suma -----
-----II d°s XX chs.
- yten este dicho dia el dicho oger vendio e dio al conçejo el monte y arboles en que el tenia en la sesta suerte de epesayesa, por setenta y siete ducados nabarros y medio, el qual dicho monte dio por el dicho preçio para en parte de pago de lo que como dicho es le devia al conçejo por Razon de los montes, y así se le an de descontar de lo que deve los dichos setenta e siete ducados nabarros y medio, como lo suso dicho parece por y en fieldad de Juan martines de alquiça, escriuano -----LXXVII d°s XX.//